

1983/84:71**Onsdagen den 1 februari em.**

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

7 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 70)**Anf. 49** KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! I dagarna har svenska folket, ärade kammarledamöter, så smått börjat tänka på den förestående självdeklarationen. Kontrolluppgifterna har kommit från arbetsgivarna, bankerna har sedan länge kommit med sina saldobesked och deklarationsblanketter finns utlagda här och var. De närmaste veckorna kommer många människor att märka hur mycket besvärligare det blir att deklarerat i år efter den mångomtalade skatteuppgörelsen våren 1981.

När det gäller den statliga skatten kommer man att få lära sig att denna nu skall delas upp i ett grundbelopp och ett tilläggsbelopp. Det sistnämnda skall räknas fram även för dem som inte når upp till den s. k. brytpunkten, som för inkomståret 1983 är 116 800 kr. Hur man makar emellan skall fördela och beräkna A- och B-inkomst med hänsyn till de två nya inkomstskattebegreppen skall jag inte här närmare gå in på – det skulle ta timmar. Jag nöjer mig med att säga att det är garanterat komplicerat.

Samma besvärligheter återkommer när det gäller att försöka räkna ut om det blir överskjutande eller kvarstående skatt, dvs. om man får skatt tillbaka eller restskatt.

Beträffande de socialavgifter som i mycket stor utsträckning kan betraktas som skatter skall man nu förutom att beräkna sjukförsäkringsavgift, folkpensionsavgift, tilläggsavgift, delpensionsavgift, barnomsorgsavgift, arbetsskadeavgift och eventuell skogsvårdsavgift, också i förekommande fall ta hänsyn till två nytillkommande avgifter, nämligen hyreshusavgift och allmän löneavgift. Den sistnämnda är extra komplicerad, eftersom 2% skall utgå på hela årets inkomst och ytterligare 1% på inkomsten under andra halvåret.

Det är onekligen en prestation av riksskatteverket att antalet sidor i årets

skatteupplysningsbroschyr inte behövt utökas trots de många nya reglerna.

Herr talman! Jag skall nu lämna de tekniska problemen och övergå till en betraktelse över utvecklingen på skatteområdet, och den är onekligen skrämmande.

Åren 1983 och 1984 kommer förmodligen att gå till historien som de stora skattechöjningarnas år – valåret 1985 kanske man förhoppningsvis är något mer återhållsam från socialdemokratiskt håll. Sammanlagt under 1983 och 1984 har skatten höjts med inte mindre än 24 miljarder kronor. Mot denna bakgrund ter sig onekligen sänkningen av marginalsatten inte bara som blygsam utan också som i allra högsta grad mångdubbelt finansierad.

I det skärpta skatetryckets spår följer kravet på nya kontrollåtgärder, något som verkligen inte rimmar särskilt väl med vice statsministerns ständiga tal om mer frihet för människorna. När det gäller nya förbud är socialdemokraterna betydligt mer handlingskraftiga än när det gäller att ta krafttag för att försöka få rätsida på landets ekonomiska problem.

Under de knappt ett och ett halvt år som gått sedan socialdemokraterna återkom till makten har vi bl. a. begåvats med en utbyggd generalklausul, en angiverilag, skärpt kontroll av utlandstransaktioner plus en lång rad förslag från BRÅ och Eko-kommissionen som ännu inte hunnit omsättas i lagstiftning.

Många av de nya skatter och avgifter som vi begåvats med hämmar den ekonomiska utvecklingen. Man frapperas dessutom av att flera av dem kommit till på ett generande hafsigt sätt.

Så sent som i mitten av maj förra året avvisade ett enhälligt skatteutskott en partimotion från vänsterpartiet kommunisterna om en omsättningsskatt på aktiehandeln. Mindre än sex månader senare ligger en proposition om en sådan omsättningsskatt på riksdagens bord. Någon utredning om konsekvenserna eller någon remissomgång brydde man sig inte om och knappast heller de sakliga skäl som kom fram vid uppvakningar inför skatteutskottet. Givetvis hörde man inte lagrådet.

Beslutet om en kraftigt höjd förmögenhetsskatt för 1983 fattades då blott två av årets 52 veckor återstod. Den reformen luktade inte bara retroaktiv lagstiftning lång väg, den drabbade också högst orättfärdigt villaägare och många företagare som har sina tillgångar bundna i det egna företaget. Detta har man inte tagit hänsyn till, utan helt styrts av en önskan att komma åt kursuppgången på aktiemarknaden.

Vattenkraftsskatten är ett annat sällsynt missfoster i den nya beskattningsfloran. Den fick kraftföretagen att låta vattnet rinna förbi turbinerna, eftersom det var billigare att köpa skattefri överskottskraft från Norge än att utnyttja de egna beskattade vattentillgångarna. Samtidigt som vattnet rann förbi turbinerna rann värdefull valuta ut ur landet. I gårdagens tidningar stod att läsa att kraftföretagen gått med på att upphöra med förbisläppen inför hotet att energiministern i annat fall skulle skärpa beskattningen så att det inte var lönt att köpa utländsk kraft.

En annan tokig skattelagstiftning fick vi för ett år sedan när riksdagsmajoriteten beslöt att höja det preliminära B-skatteuttaget från

100 % till 120 % av den slutliga skatten näst föregående år. Detta innebär att det i lagen faktiskt står inskrivet att regeringen räknar med en årlig inflation på ungefär 10 %. Kan någon företrädare för regeringspartiet förklara för mig hur detta går ihop med regeringens tal om att inflationen i år skall begränsas till 4 % och nästa år till 2,5 %?

Med förvåning har jag kunnat konstatera att ingen representant för skatteutskottets socialdemokrater finns på talarlistan eller ens i kammaren. 80 % av budgetens intäkter kommer från skattesidan, därför är naturligtvis skattefrågorna i en remissdebatt viktiga. Varför gömmer sig socialdemokraterna? Jag kan alltså inte fråga någon av skatteutskottets socialdemokrater, men kanske Grethe Lundblad, när hon så småningom kommer in i kammaren och skall tala som närmaste socialdemokratiska representant, kan ge mig en förklaring på detta och även ett svar på den fråga jag ställde strax innan. Passa då också på att svara på om det är tillfredsställande att höja förmögenhetsskatten när blott två veckor återstår av året och om lagen om omsättningsskatt på aktier var tillfredsställande förberedd.

För den alldeles övervägande delen av svenska folket är kommunalskatten den i särklass drygaste, den tar ungefär 30 % av den beskattningsbara inkomsten i anspråk. Dessutom är den som bekant proportionell och slår därmed hårdare mot de lägre inkomsttagarna. Den kommunala sektorn har tillåtit expandera alldeles för kraftigt. Under 1970-talet inrättades mer än 400 000 nya tjänster i kommuner och landsting. Det innebär att vi fick fem nya tjänster varje timme dag ut och dag in under hela 1970-talet.

Även om den utvecklingen något har bromsats upp, beräknas volymökningen under innevarande år bli strax under 2 %. Med det enorma underskott vi har i den offentliga sektorn är detta självfallet alldeles på tok. Moderata samlingspartiet har under flera år hävdats att vi inte har råd med någon expansion alls. En nolltillväxt måste ovillkorligen vara målsättningen för 1985.

Vi moderater anser att det är totalt fel att medelst skattehöjningar försöka få rätsida på vår ekonomi. Därför avvisar vi alla skattehöjningar utom vissa punktskattehöjningar, exempelvis på alkohol. Vi vill ta bort den 2-procentiga löneskatten, omsättningsskatten på aktiehandeln, hyreshusavgiften och den två gånger skärpta förmögenhetsskatten samt dessutom avskaffa förmögenhetsskatten på arbetande kapital i småföretag.

Vi vill återinföra inflationsskyddet av den statliga inkomstskatteskalen och upphäva begränsningen av underskottsavdragens skattemässiga värde. Skattefondssparandet bör återinföras, reavinstskatten på aktier återföras till den ursprungliga nivån och likaledes bör lindringen av dubbelbeskattningen av aktieutdelningar återinföras. Vi kräver också att skogsvårdsavgiften sänks till 0,3 % och att videoskatten tas bort.

Det förslag om reformerad inkomstbeskattning av barnfamiljerna som moderata samlingspartiet presenterade i en partimotion för några veckor sedan kommer närmare att utvecklas under avsnittet familjepolitik.

Samtidigt med dessa skattesänkingsförslag, som för helår beräknas kosta ca 11 miljarder kronor, har vi föreslagit besparingar på netto 29 miljarder,

Nr 71

Onsdagen den
1 februari 1984

*Allmänpolitisk
debatt*

varigenom underskottet i budgeten skulle kunna sänkas med nära 18 miljarder kronor.

Det är förunderligt och beklagligt att socialdemokraterna är så fixerade vid skattehöjningar att de inte kunnat eller velat ta intryck av vad som hänt i andra länder där man sänkt skatten kraftigt. Det finns flera exempel på att skattesänkningar på litet sikt ingalunda leder till det skattebortfall som man matematiskt tror sig kunna räkna ut, utan tvärtom resulterar i oförändrade eller rent av högre skatteintäkter, eftersom en ordentlig skattesänkning frigör många goda krafter i form av ökade arbetsinsatser, större investeringar, stärkt framtidstro och förhoppningsvis också en bättre skattemoral.

Moderata samlingspartiet har med sina olika skattesänkings- och besparingsförslag visat vägen till ett sådant bättre samhälle. När skall socialdemokraterna ha vilja och mod att tänka om?

Anf. 50 STIG JOSEFSON (c):

Herr talman! De ekonomisk-politiska frågorna intar i dagens remissdebatt en central plats. Det är ganska självklart med den dåliga ekonomi som vårt land utan tvivel har. Budgetunderskottet ligger, trots beräknad konjunkturuppgång, nästan oförändrat, trots den mängd av skatteskärpningar som socialdemokraterna med vpk:s hjälp har drivit igenom sedan hösten 1982.

Jag förstår att socialdemokraterna känner oro för framtiden. Inte ens socialdemokraterna kan väl tänka sig att fortsätta i samma stil och ständigt höja skatterna. Men de har ändå aviserat en ny skatt inför detta år. Det är den s. k. fastighetsskatten, en ny typ av skatt som drabbar dem som äger sin bostad eller villa.

Från centerns sida säger vi ett bestämt nej till denna skatt, liksom vi har gjort till flertalet skatteskäpningsförslag som socialdemokraterna har lagt fram. Vi har en typ av fastighetsskatt, varför då införa nya och orättvisa bestämmelser? Eller är det ägandet som socialdemokraterna vill klämma åt?

Det sägs ofta, också från socialdemokraterna, att man vill förenkla. I verkligheten har utvecklingen hittills under den socialdemokratiska regeringstiden gått i motsatt riktning. Hela raden av förändringar gör skattebestämmelserna än mer invecklade. Införandet av avdrag för fackföreningsavgifter strider helt mot den uppfattning socialdemokraterna företrätt när det gäller andra speciella avdrag.

Även de nya bestämmelserna angående avdrag för resor till och från arbetet är krångliga och strider mot den målsättning socialdemokraterna tidigare haft, att man skall ha rätt till avdrag för i princip alla resekostnader om tidsvinsten per dag är två timmar. Nu slopas rätten till avdrag för bilens fasta kostnader, trots att bilpriserna ständigt stiger. Ovanpå allt detta aviseras nu också en höjd fordonsskatt.

För företagarna är situationen än värre genom de s. k. räntetilläggen, som utgår oberoende av om vederbörande har några räntekostnader eller ej. Att man skall beräkna räntetillägget på bilens inköpspris är än mer orimligt. Om samma ägare behåller bilen i 10–12 år, skall hela tiden räntetillägget räknas

på inköpspriset. Är inte detta en utmanande orättvisa, som vi borde rätta till under detta riksmöte? Vi har från centern ett sådant krav i en partimotion, och jag hoppas att vi skall kunna finna en vettig lösning på detta problem.

Även för företagens och särskilt jordbrukarnas bostäder har deklara-tionsbestämmelserna krånglats till. När vi i skatteutskottet förra året diskuterade denna fråga uttalade utskottet: "Även i de fall då det för bestämmande av UTB krävs särskilda upplysningar av den skattskyldige bör uppgiftslämnandet avsevärt begränsas. Utskottet förutsätter att RSV genom olika åtgärder så långt möjligt underlättar uppgiftslämnandet." Tyvärr finner vi inte så mycket av detta när vi nu fått se årets deklara-tionsblanketter.

Skattepolitikens utformning är av stor betydelse för småföretagens utveckling och överlevnad. Småföretagen är starkt påverkade av olika skatteregler, inte minst genom de psykologiska effekter som skatterna medför. I det lilla företaget, där ägaren själv är verksam, spelar skatteuttaget en förhållandevis större roll än i ett stort företag med oftast passiva ägare. Därför föreslår centern i en särskild "småföretagsmotion" bl. a. att förmögenhetsskatten slopas på det arbetande kapitalet, att ett avgiftsfritt bottenbelopp av egenföretagares inkomst införs, att sjukförsäkringsavgifter för de mindre och medelstora företagen sänks och att forskningsavdraget återinförs.

Centerns utgångspunkt för skattepolitiken är dels att skatt skall betalas efter bärkraft, dels att skattesystemet skall stimulera arbete, sparande och investeringar. Självfallet kan en viss inbyggd motsättning finnas mellan dessa båda målsättningar. Det fordras därför en väl balanserad skattepolitisk strategi för att klara både fördelningspolitik och tillväxt.

Alla olika krafter som påverkar det ekonomiska utfallet i landet måste samverka för att utvecklingen skall kunna ledas i rätt riktning. Bland det allra viktigaste är att de enskilda medborgarnas ekonomiska beteende bringas i god överensstämmelse med de samhällsekonomiska målen. Skattesystemet är det politiska medel som kraftigast påverkar människors ekonomiska handlande. Därför är det av avgörande betydelse för möjligheterna att uppnå ekonomisk balans i Sverige att skattesystemets "styreffekter" är de ur samhällsekonomisk synvinkel riktiga. Styr skattesystemet folks handlande i fel riktning, mot ökad konsumtion och improduktiva investeringar, riskerar alla övriga ekonomiska insatser att bli ett slag i luften.

Mot denna bakgrund har den progressiva utgiftsskatten kommit att framstå som ett intressant alternativ till det nuvarande inkomstskattesystemet.

Mycket i utgiftsskatten ligger i linje med centerns grundläggande värderingar om jämlikhet, resurshållning och decentralisering. Ambitionerna att med hjälp av skatterna främja jämlikheten kan inte bara bevaras genom att utgiftsskatten liksom inkomstskatten är progressiv. De får också större möjligheter att slå igenom i praktiken, eftersom möjligheterna till skattemanövrer, nolltaxering och skattefusk minskar. Att småspararna å ena sidan gynnas och att beskattningen av kapitalvinster å andra sidan beskattas hårdare överensstämmer också med centerns uppfattning.

Utgiftsskattens progressiva beskattning av konsumtionen bör rimligen leda till en dämpning av dagens överkonsumtion av köp-, slit- och slängmentalitet. Därigenom kommer hushållning med resurser i vid mening att te sig mer lönande.

Vi anser dock att man inte skall föregripa utredningens slutliga ställningstagande, men det borde vara möjligt att göra förändringar i de nu gällande skattereglerna för att uppnå några av de fördelar som ett helt genomfört utgiftsskattesystem skulle medföra.

Vi har därför i en motion om s. k. privata investeringskonton en delmodell som kan ge erfarenheter inför en mer genomgripande skatteomläggning.

Sparsystemet med privata investeringskonton föreslås utformas så att insättningar på kontot berättigar till en skattereduktion med 50 % av insatt belopp. Viss begränsning av högsta möjliga insättningsbelopp bör införas. Skattereduktionen skall sedan kvarstå så länge inget uttag görs från kontot.

På sikt bör det också vara möjligt att införa regler som medger att de sparade medlen utan skattekonsekvenser kan överföras till annat produktivt sparande, såsom direktägda aktier, obligationer, skattkammарväxlar, bostad, eget företag. De på detta sätt överförda sparmedlen skall sedan kunna beskattas vid realiserandet av den produktiva investeringen.

Från samhällets synpunkt är det viktigt att genom sparande skapa ett utrymme för investeringar som leder till ökade inkomster och ökad konsumtion i framtiden. Det finns ett gemensamt intresse för alla att den totala kapitalbildningen i samhället inte blir för låg och därigenom äventyrar den framtida standardutvecklingen.

Den marginalskattereform centern, folkpartiet och socialdemokraterna enades om 1981 var avsedd att stimulera arbete och dämpa avdragsexpansionen. Socialdemokraterna har tyvärr sedan de kommit i regeringsställning i flera omgångar allvarligt försämrat innehållet i reformen genom ensidiga förändringar. Det gäller inflationsskyddet, skatteskalans utformning och införandet av rätt till avdrag för fackföreningsavgifter. Vi föreslår att reformens ursprungliga utformning återställs både vad gäller indexskydd och vad gäller skatteskalor.

Beklagligt nog fortsätter den osakliga debatten om innehållet i och värdet av den nu pågående skatteomläggningen. I höstas, när frågan om omläggningens förverkligande på allvar sattes på sin spets, kunde också moderater i ledande ställning uttala som sin mening "att det är angeläget att reformen genomförs". Ändå längre i sitt erkännande av att reformen är värdefull gick TCO och SACO, som i uppvaktning i kanslihuset nära nog framställde det som ett ocftergivligt krav att reformen skulle genomföras. Trots de förändringar som socialdemokraterna genomdrev i strid mot den överenskommelse som gjorts kvartstår ändå de väsentliga delarna av reformen. Från centerns sida anser vi att reformen är så betydelsefull att den bör fullföljas, och den fastlagda målsättningen om högst 50 % marginalskatt åt 90 % av inkomsttagarna bör stå fast.

Men moderaterna har återupptagit sin kampanj mot skatteomläggningen, främst mot regeln om begränsning av underskottsavdragen. Detta har de

gjort trots att de själva var med om att börja utreda denna fråga och trots att vi har något av världens mest generösa avdragsregler när det gäller räntekostnader. I Västtyskland, som skatteutskottet besökte i höstas, är avdraget för räntekostnader begränsat till ränta på lån med inteckning i fastighet, och därtill är avdragsbeloppet begränsat till 10 000 mark eller ca 30 000 kr. Jag är förvånad över att man när det gäller dessa frågor ensidigt framför kritiska synpunkter, när det ändå står klart att åtgärder måste vidtas för att begränsa den utveckling som vi har kunnat konstatera.

I den moderata propagandan nöjer man sig inte med att angripa innehållet i skattcomläggningen, utan nu går man ut och sprider en direkt oriktig, för att inte säga vilseledande, uppgift om vad skatteomläggningen innehåller. I ett brev till väljarna från Ulf Adelson för några månader sedan påstås det att ränteavdragen nästa år, 1985, skall begränsas till 50 %. Det är beklagligt att inte ens en partiledare vet vad avdragsbegränsningen innebär. Underskottsavdragsregeln innehåller ingen bestämmelse om begränsning av ränteavdragen. Däremot begränsas värdet av underskottsavdraget till 50 %. Tidigare regler innebar i fråga om en person med underskottsavdrag och med 80 % marginalskatt att samhället fick stå för 80 % av kostnaderna och den enskilde för 20 %. Med hänsyn till den enorma ökning av underskottsavdragen som skett under det senaste årtiondet måste vi ändå inse att någon begränsning måste göras. Nu beslutade regler innebär att inga begränsningar finns beträffande ränteavdragen. Om inkomsten däremot ligger över brytpunkten, f. n. 123 000 kr., begränsas värdet av underskottsavdragen till 50 %. Detta är en väsentlig skillnad mot vad Ulf Adelson framhöll i sitt brev.

I går kunde vi läsa en helsidesannons i Expressen där moderata samlingspartiet ger sken av att skatten för en person med 80 000 kronors inkomst är 67 000 kr. Är då detta sant? Nej, det är ett försök att vilseleda allmänheten och förvränga verkligheten. Den arbetsgivaravgift på 29 000 kr. som inräknats i erlagd skatt har erlagts innan inkomsten fastställts till 80 000 kr. Om man vill räkna in arbetsgivaravgiften i erlagda skatter, måste till inkomsten läggas motsvarande belopp, 29 000 kr. Inkomsten blir då 109 000 kr. i stället för de 80 000 kr. som redovisas i annonsen, och behållningen efter skatt 42 000 kr. i stället för de 13 000 kr. som angivits i annonsen. Utgår man från att inkomsten är fastställd i taxeringsnämnden till 80 000 kr., då är arbetsgivaravgiften redan frändragen. Då blir den totala skatten enligt de beräkningsgrunder som tillämpats i nämnda annons 38 000 kr. och behållningen efter skatt likaså 42 000 kr. Vi skall därtill uppmärksamma att man här räknar skatt på ett annat sätt än vi brukar göra när vi talar om inkomster efter skatt. Den direkta skatten till stat och kommun utgör enligt tabellerna i annonsen 27 600 kr. Det är ungefär en tredjedel av inkomsten.

Jag beklagar att moderata samlingspartiet i en sådan här stor annons har gått ut på ett sätt som vilseleder allmänheten. Jag hoppas verkligen att man tar avstånd från dessa uppgifter och att det är ett olycksfall i arbetet att man gett en felaktig bild av den skattereform som håller på att förverkligas.

Sedan kan vi diskutera i hur stor utsträckning arbetsgivaravgiften är en skatt eller en avgift för försäkring. Otvivelaktigt är den allra största delen en avgift för sjukförsäkring och ATP.

Skatten är och förblir kontroversiell. Alla tycker att skatten är för hög. Många av vårt lands invånare är djupt oroade över det stora underskottet i budgeten. Vi måste enligt min uppfattning vara än mer återhållsamma på utgiftssidan. Från centerns sida har vi lagt ett budgetalternativ, där underskottet är 10 miljarder mindre än regeringens. Och vi har gjort detta utan att föreslå några skattehöjningar. Också på familjepolitikens område har vi föreslagit betydande förbättringar för barnfamiljerna utan att höja skatten. Att finansiera stödet till barnfamiljerna på det sättet att alla skulle betala samma belopp, enligt förslaget 1 350 kr. oberoende av om man har 10 000, 100 000 eller 1 milj. kr. i inkomst, är orimligt och orättvist.

Det riktas i dag kritik mot den progressiva beskattningens regler, som innebär att den som har en större inkomst också får betala en slant mer till det gemensamma. Denna beskattningsform har tidigare varit en självklar regel. Jag och mitt parti står fast vid denna målsättning också i dag.

Anf. 51 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag hade hoppats och trott att jag skulle få diskutera skatter med socialdemokraterna, men under mitt inledningsanförande fanns ingen socialdemokrat i kammaren och inte heller någon sådan från skatteutskottet på talarlistan, så det är väl inte säkert att jag får tillfälle att diskutera skatter med socialdemokraterna. Men Stig Josefson ville diskutera litet med oss moderater, och då skall jag naturligtvis ta upp den handsken.

Stig Josefson ondgjorde sig över att vi moderater vill ha bort de skattemässiga begränsningarna av underskottsavdragen. Det är riktigt att vi krävt det. När vi var i regeringsställning var vi med på att det skulle göras en utredning om icke tillfredsställande underskottsavdrag. Det är en helt annan sak än att gå med på att sådana begränsningar av underskottsavdragen skulle genomföras.

90% av alla underskottsavdrag är räntor på villalån. Vi hade i regeringsställning gemensamt lovat villaägarna att de skulle få full avdragsrätt för sina räntor. Vi ville stå fast vid det löftet. Det var det som gjorde att vi inte ville vara med på de begränsningar av underskottsavdragen som sedan kom.

Anf. 52 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag blir förvånad när Knut Wachtmeister säger att man var beredd att utreda frågan och att det är stor skillnad mellan att utreda och att verkställa. Det kan väl inte vara så att man begär en utredning för att komma ifrån en besvärlig fråga? Jag trodde att man gjorde en utredning för att kunna rätta till det hela.

Anf. 53 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag tror att både Stig Josefson och jag är medvetna om att det kan finnas underskottsavdrag som stöter många människor, exempelvis avdragsrätt för stora lån till en lyxbåt e. d. Därför var vi beredda att göra den här undersökningen och försöka få bort de icke lämpliga underskottsavdragen. Men vi ville icke tumma på löftet till landets kanske en miljon villaägare.

Anf. 54 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Varför kommer inte detta fram i debatten? I dag för man fram en hämningslös kritik av underskottsavdragen – utan hänsynstagande till vilken typ av underskottsavdrag det gäller.

Jag fick inget svar på frågan om Adelsons skrivelse om ränteavdrag.

Tredje vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 55 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Sedan regeringen tillträdde hösten 1982 har den genomfört en dammsugningsoperation utan motstycke i syfte att finna nya skatter eller gamla som man skulle kunna höja. Folkpartiets representanter har tidigare från denna talarstol hävdat att denna skattjakt inte kommer att ge det åsyftade resultatet.

Nya skatter inkräktar på underlaget för andra skatter, och statens inkomster ökar inte enligt beräkningarna. Ett höjt skattetryck påverkar också menligt människors möjligheter att påverka sin egen ekonomiska situation. Det sprider en maktlöshetskänsla, och ur denna växer inga nya satsningar för framtiden.

Jag har sammanställt de skattehöjningar som regeringen genomfört sedan tillträdet, och det är sannerligen en diger lista. Jag tror, herr talman, att det kan ha sitt intresse att till protokollet läsa in denna lista. Antagligen skulle det också löna sig att anmäla densamma till Guinness rekordbok. Denna publikation skulle därmed förmodligen berikas med ett oslagbart rekord.

Tillåt mig alltså att göra en redovisning, som dock måste bli mycket summarisk.

Låt mig börja med att nämna att sparskattereduktionen sänktes från 20 % till 10 % vid banksparande och från 30 % till 20 % vid aktiefondssparande.

Skattereduktionen vid utdelning på svenska börspapper slopades.

Hyreshusavgift infördes med 1 % för 1983, 1,5 % för 1984 och 2 % därefter.

Skattskyldigheten för realisationsvinst på aktier m. m. skärptes vid utflyttning.

Allmänna löneavgiften höjdes tillfälligt under andra halvåret 1983 från 2 till 3 %.

Arbetsmarknadsavgiften höjdes från 0,8 till 1,3 %.

Förmögenhetsskatteuttaget höjdes med 0,5 % i alla skikt i skatteskalan.

Arvs- och gåvoskatten höjdes.

Mervärdesskatten höjdes från 17,7 till 19 %.

Tillfällig vinstskatt med 20 % av utdelningen infördes.

Skatt på videobandspelare med 600 kr. infördes.

Lotteribeskattningen höjdes för roulettspel och bingospel.

Tobaksskatten höjdes med 13–14 %.

Kortare kredittid för tobaks- och dryckesskatterna beslutades.

Skatt på vattenkraftsbaserad elproduktion infördes med 2 öre/kWh för

kraftverk byggda före 1973 och med 1 öre/kWh för kraftverk byggda 1973–1977.

Skatten på metanol och etanol höjdes.

Skattefriheten för motorbrännolja slopades i vissa fall.

Den allmänna energiskatten på olja höjdes med 120 kr./m³ och med 158 kr./m³ för dieselbränsle. Energiskatten på el höjdes med 1,2 öre/kWh.

Restavgiften för skatter och avgifter som inte betalas i tid höjdes från 4 till 6 %.

Uttaget för preliminär B-skatt höjdes från 100 till 120 %.

Förmögenhetsskatten höjdes för andra gången på mindre än ett år. Skattepliktsgränsen sänktes från 400 000 kr. till 300 000 kr. Skattesatserna höjdes med 1 % i alla skikt.

Försäljningsskatten på motorfordon höjdes med ca 40 % för bilar, lastbilar och bussar samt med 60 % för motorcyklar.

Skogsvårdsavgiften höjdes från 0,5 % till 0,8 %.

Vi får avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen.

Regeringen har aviserat en statlig fastighetsskatt.

Nedskrivningsmöjligheterna för varulager sänks från 60 till 50 %, vilket drabbar främst de småföretag som industriministern talade så varmt om före middagspausen.

Obligatorisk inbetalning på särskilt investeringskonto med 20 % förlängs för 1984.

Det särskilda forsknings- och utvecklingsavdraget kommer att slopas.

De särskilda avgifterna för oljeprodukter, bensin och kolbränslen höjdes.

Bilavdraget försämrades, så att avdrag ej längre skall medges för de fasta kostnaderna vid resor till och från arbetet.

Införandet av löntagarfonder medförde vinstdelningsskatt och höjning av tilläggspensionsavgiften.

Räntesatserna för respitränta, anståndsränta m. m. höjdes.

Dryckesskatten höjdes.

Tobaksskatten höjdes på nytt.

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av äldre aktier skärptes vid användande av den s. k. schablonregeln.

Omsättningsskatt på aktiehandel infördes.

Energiskatten på kolbränslen höjdes.

Skatteplikt infördes för viss flygbensin.

Förslag om skatt på naturgas har aviserats.

Sparskattereduktionen slopades i samband med införande av allemanssparrandet.

Evig realisationsvinstbeskattning infördes för bostadsrätter.

Inflationsskyddet i skatteuppgörelsen mellan socialdemokraterna och mittenpartierna försämrades.

Marginalskatterna höjdes i inkomstskiktet mellan 18 och 21 basenheter, vilket också var en försämring av skatteuppgörelsen.

Herr talman! Vad jag nyss läste upp är alltså resultatet av mindre än ett och ett halvt års socialdemokratiskt regeringsinnehav.

Denna redovisning av skattehöjningar leder mig ofelbart in på skatteadministrationens våndor att på ett korrekt sätt tillämpa den snårskog av bestämmelser som den vildvuxna faunan av skatter av alla de slag har skapat. Vi upplever redan nu hur enskilda skattebetalare kommer i kläm beroende på detta snåriga system. I denna kammare har passerat revy exempel på varvsarbetare som inte kan duscha, eftersom de då får avdrag för sina bilresor till arbetet, skatteindrivare som använder helikopter, m. m.

Det enda sättet att slippa att hamna i ett oformligt kontrollsamhälle är att rensa i floran av skatter. Jag tycker att man skall följa det råd som Tage Erlander gav vid en intervju häromdagen: Han sade då att man bör låta folk behålla mera av sina inkomster.

Såväl Jan-Erik Wikström som Björn Molin har tidigare i dag redovisat de viktigaste delarna av vår skattepolitik. Jag nöjer mig därför med en kortfattad summering.

Folkpartiet säger nej till en fortsatt skärpning av skattetrycket.

Skattereformens intentioner skall genomföras. Folkpartiet har sedan många år tillbaka krävt en sänkning av marginalskatterna. Av denna anledning såg vi den skatteöverenskommelse som träffades i april 1981 som ett värdefullt steg i en skattepolitik för ekonomiskt tillfrisknande.

Folkpartiet kräver därför ett fullständigt inflationskydd för skatteskalorna. Devalveringen på 16 % gjorde det fullt naturligt att införa ett sådant skydd. Det är också för mig fullständigt obegripligt att regeringen inte ville gå med på detta krav. Tror regeringen själv på sin förmåga till inflationsbekämpning, finns det ju över huvud taget ingen anledning att inte gå folkpartiet till mötes på denna punkt.

Folkpartiet avvisar självfallet en förmögenhetsbeskattning som innehåller konfiskatoriska element som drabbar produktivt sparande. Devalveringens fördelar har huvudsakligen kommit de stora företagen till del. Skärpningen av förmögenhetsskatten genom den tillfälliga höjningen kommer därför att hårt beröra mindre och medelstora företag. Den nedre gränsen för förmögenhetsskatten har också satts så lågt att exempelvis ett vanligt villaboende i en nedamorterad fastighet kan drabbas. Det kan t. ex. handla om ett ganska vanligt pensionärspar, som nu helt plötsligt också måste betala förmögenhetsskatt. Folkpartiet menar att detta inte är rimligt.

Folkpartiet avvisar också de skärpningar som regeringen infört för produktivt sparande. Skall Sverige ta sig ur den nuvarande ekonomiska situationen krävs att man stimulerar investeringar och produktivt sparande.

Folkpartiet menar att boendet skall beskattas på likvärdiga grunder. Därför avvisar folkpartiet den realisationsvinstskatt på bostadsrätter som beslutades strax före jul. Enligt vår mening bör regeringen göra en översyn av realisationsvinstbeskattningen av olika tillgångar.

Folkpartiet vill ha fortsatta marginalskattesänkningar. Den marginalskattereform som omfattar åren 1983–1985 är enligt vår mening inte tillräcklig. Vi vill därför gå vidare med fortsatta marginalskattesänkningar även under den följande treårsperioden. Målet bör vara att inkomster upp till 200 000 kr. i 1983 års penningvärde inte träffas av högre marginalskatt än 50 % år 1988.

Marginalskattetaket bör då också sänkas till 70 %.

Herr talman! Folkpartiet har alltid hävdat att det måste löna sig att arbeta. Med den skattepolitik som jag här har skisserat blir det också en tillväxt som skapar bättre resurser för Sveriges folk.

Anf. 56 GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Helt oförskyllt har jag hamnat i ett vakuum på talarlistan mellan skattedebattörer och familjepolitisk debatt, fastän jag främst ville beröra frågor kring inflationen och dess betydelse för den enskildes ekonomi och statens finanser. Men – kampen mot inflationen är ju en viktig faktor i hela samhällsekonomin, kanske den enda företeelse i dagens debatt varom alla är ense, även om bedömningen av den och metoderna för att dämpa den kan väcka liv i debatten.

Moderatledaren klagade i sitt tal över inflationsutvecklingen, som inte hade dämpats tillräckligt, och centerledaren klagade över att man hade höjt priset på baslivsmedel genom att ta bort subventioner på kött och ost. Eftersom det av deras uttryckssätt kunde framstå som om de vore helt oskyldiga till inflationsutvecklingen vill jag gärna för allmänheten och kammarens ledamöter tala om följande:

Medan, för det första, inflationsutvecklingen under 1983 var 9,4 %, var den under åren 1979, 1980 och 1981, då Ulf Adelsohn ingick i regeringen, hela 11,3 % resp. 13,4 % och 9,4 %. När Ulf Adelsohn själv hade en del av ansvaret var inflationen således mestadels högre än 1983, då socialdemokraterna hade ansvaret.

För det andra var prisökningen på subventionerade baslivsmedel 1983 15,8 %. Det är förvisso i och för sig en hög siffra. Men den överträffas av prisökningen på samma baslivsmedel under Fälldins regeringstid. 1980 och 1981 ökade nämligen subventionerade baslivsmedel med 16 % resp. 18,1 %, alltså betydligt över höjningen 1983.

Vad uppnådde då de borgerliga regeringarna i kampen mot inflationen? Vi måste konstatera att de har uppnått mycket mindre än socialdemokraterna. Därmed borde alltså ridån ha gått ned för de borgerliga partiledarnas indignationsnummer här i debatten.

Att utvecklingstrenden har vänt vad gäller Sveriges skuldförhållande till utlandet är ostridigt. Det har t. o. m. OECD uppmärksammat. Medan utlandsskulden under åren 1977–1980 mer än fördubblades varje år, torde ökningen under 1982 stanna vid 41 % och 1983 kanske bli lägre. I debatten i dag gjorde Ulf Adelsohn ett stort nummer av att statsskuldens kostnader ökar per familj räknat. Ja, det är slagskuggorna från Ulf Adelsohns regeringstid som förmörkar bilden av den annars ljusa utvecklingen det senaste året.

1979, när Ulf Adelsohn inträdde i regeringen, var statsskulden 192 miljarder kronor, medan den det budgetår när de borgerliga regeringarna lämnade över var 407 miljarder kronor – en ökning med flera hundra miljarder. Det är alltså räntorna på denna helt enorma skuldsättning som ökar statens kostnader i dag, så att de nu utgör den största enskilda posten i

budgeten. Först omkring 1990 kan denna utveckling vändas. Jag trodde faktiskt att det ingick även i borgerlig uppfostran att lära sig ta ansvaret för sina gärningar. Därför vill jag säga: Smit inte från ansvaret genom att felinformera svenska folket!

Men bortsett från historieskrivningen anser jag det väsentligt att man nu samlas i kampen mot inflationen. I den kampen måste det användas vapen som kanske inte omedelbart accepteras av alla.

Löntagarna vill ha sin andel av företagens snabba vinstutveckling men är egentligen bäst betjänade av att *den löneökning* de erhåller inte smälter ihop på grund av samtidiga prisökningar. Därför är såväl statsministerns som finansministerns meningar till produktions- och handelsföretag att beakta inflationsmålet, dvs. höja priset högst 4 % under 1984, en mycket viktig maning.

Devalveringen har medfört fördelar i den utländska konkurrensen, och det bör medverka till att priserna på svenska varor kan pressas. Själv har jag i år väckt en motion om en mera kostnadsrelaterad prissättning inom handeln, så att diskrimineringen av svenska kvalitetsvaror kan upphöra.

Det finns i mycket breda grupper i Sverige en önskan om att pressa priserna med hjälp av en lägre räntesats. Tyvärr är den svenska räntan också avhängig av valutapolitiken, och vår valutarenserv är mycket känslig för hur dollarkursen och det amerikanska ränteläget ter sig, därför att många affärer och lånetransaktioner görs upp i just dollar.

Så till inflationens effekter och vilka som vunnit resp. förlorat på inflationen – jag håller mig här till TCO:s siffror. Det är viktigt att hålla i minnet att bland personer med en disponibel inkomst under 83 000 kr. mer än hälften hade förlorat på inflationen – fler ju lägre inkomsten var – medan bland personer med över 100 000 kr. inkomst över 70 % har vunnit på inflationen under 1980, och deras vinst har genomsnittligt uppgått till mellan 14 och 31 % av den disponibla inkomsten.

Det finns alltså, herr talman, goda skäl att verka för ytterligare tag i fördelningspolitiken – inte bara med hänsyn till barnantal eller beskattningsbar inkomst utan med hänsyn till vilka möjligheter man haft till arbetsfria vinster under de senaste fem åren.

Svenska staten har det knapert, kommuner och landsting ofta också. Men en del av Sveriges befolkning tycks ha mera problem med att placera sina tillgångar räntabelt än med att bidra till Svea rikes affärer.

Därför vill jag avråda moderaterna från att ironisera över fördelningspolitiska överväganden genom att betrakta fördelningspolitiska åtgärder som en rundgång mellan skatter och bidrag. Den svenska välfärden är en omistlig tillgång för vårt folk. Jag anser att den borde betraktas och förstärkas med insikt och välvilja av alla partier här i riksdagen.

Till sist, herr talman, några ord om problemen i mitt eget landskap.

Den ökande lönsamheten inom industrin bör nu användas för ökad satsning på forskning kring och utveckling av nya produkter samt utvidgad produktion och säljorganisation.

I mitt eget län, Malmöhus län, finns nu över 20 000 öppet arbetslösa. Det är

en ökning på bara en månad med 1 450 personer. Det behövs såväl ökade företagsinvesteringar som flera statliga verksamheter och ökade utbildningsresurser för att kunna möta framtiden i Skåne med tillförsikt.

Lika väl som det behövs en reell tillväxt och balans i den centrala ekonomin finns det stora behov av initiativ och stimulans i olika regioner som speciellt har drabbats av tillbakagång i tillverkningsindustri och handel. Den enskildes ekonomi, regionens utveckling och statens finanser är sammanknutna med många band. Det krävs handlingskraftiga politiska beslutsfattare på många nivåer för att lösa människors vardagsproblem. Därför tycker jag att det är ett farligt talesätt att, som Ulf Adelsohn i dagens debatt, på allvar använda uttrycket politisering som ett varningsord.

Det bör med skärpa slås fast att kampen mot arbetslöshet, mot ekonomisk otrygghet och inflation främst måste drivas genom politiska beslut som har förankrats ut bland människorna.

Anf. 57 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Jag hade ett slag hoppats och trott att Grethe Lundblad skulle ersätta de socialdemokrater i skatteutskottet som inte velat ställa upp i debatten här i kväll, men så blev inte fallet. Grethe Lundblad angrep emellertid moderaterna på åtskilliga punkter, och det föranleder mig att gå i svaromål. Hon talade bl. a. om att vi har gjort oss skyldiga till en felaktig historiebeteckning. Ja, det skall en representant för det parti säga vars ordförande vid regeringsskiftet 1976 sade att de borgerliga partierna kom till ett dukat bord. Inget påstående under hela efterkrigstiden har väl varit felaktigare.

Grunden till de dåliga ekonomiska förhållandena när den borgerliga regeringen tillträdde 1976 var det tvååriga löneavtal som hade träffats strax innan. Den socialdemokratiska regeringen ville nämligen för död och pina undvika ett ettårigt avtal så att man fick en ny lönerörelse valåret 1976. Då skulle nämligen ombudsmännen ut och tala för socialdemokratisk politik och inte om löner. På det viset fick vi en lönekostnadshöjning på ca 40 %, vilket var långt utöver vad våra resurser medgav. Det bäddade för de stora problem som sedan har visat sig i svensk ekonomisk politik.

Grethe Lundblad kritiserade sedan moderaterna därför att vi anmärker på rundgången i systemet med skatter och avgifter. Låt mig ta ett enda exempel. Jag fick ett brev från en företagare i Grethe Lundblads och mitt eget hemlän, Malmöhus län. Han hade en beskattningsbar inkomst på 30 000 kr. För det fick han betala ungefär 6 000 kr. i skatt, men därtill kom 10 000 kr. i sociala avgifter. På en beskattningsbar inkomst på 30 000 kr. det året hade han alltså en slutlig skatt på över 16 000 kr. Han var tvungen att gå till det sociala för att få pengar till skatten. Det är en sådan rundgång som vi med till alla buds stående medel vill bekämpa.

Grethe Lundblad säger också att man från moderat håll påstår att ordet politisering är ett varningsord. Ja, det är det. Vi tror nämligen att den enskilda människan mycket bättre klarar av många problem utan politisk inblandning. Det är därför vi arbetar för en större frihet för den enskilda människan.

Anf. 58 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära någon replik här. Grethe Lundblads information om inflationen var emellertid av den karaktären att jag måste göra en kommentar.

Grethe Lundblad gjorde en jämförelse i tiden, men det hade enligt min mening varit mer relevant om hon hade jämfört inflationen i Sverige med inflationen i jämförbara länder. Då hade hon kommit till helt andra slutsatser vad gäller inflationsbekämpningen. Nu valde hon som sagt att tala om inflationen i Sverige och redovisade då helt riktigt att lönekostnaderna har mycket stor betydelse i sammanhanget. Hon nämnde också den stora vikt som det har att inga löneavtal som träffas höjer lönerna med mer än 4 %. Därför bör de av Knut Wachtmeister nämnda lönekostnadshöjningarna på 40 %, som kom strax före regeringsskiftet 1976, vara en tankeställare. Hade de lönekostnaderna ingen betydelse för den inflation som följde därpå? Självfallet hade de det.

Anf. 59 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Grethe Lundblad upprepar kritiken mot de borgerliga partiernas regeringsinnehav 1976–1982 – vi har hört detta många gånger förut. Jag vill också gärna upprepa vad jag har sagt tidigare: Läs riksdagsprotokollen från de första månaderna sedan den borgerliga regeringen hade tillträtt. Då talade de socialdemokratiska riksdagsledamöterna om i frågor och interpellationer hur situationen var. Eftersom det är era egna representanter som har sagt det, måste man väl ta hänsyn till detta. Dessutom vet vi allesammans att hela västvärlden drabbades av en lågkonjunktur under den borgerliga regeringsperioden, och det satte sina spår hela vägen.

När Grethe Lundblad sedan talar om intresset för ökad satsning på forskning och utveckling, är detta glädjande. Men lägg märke till att det är inte mer än någon månad sedan socialdemokraterna röstade emot och med vpk:s hjälp tog bort det forskningsavdrag som näringslivet så varmt uttalat att man ville ha kvar.

Anf. 60 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Knut Wachtmeister vill att jag skall tala om hur det var när de borgerliga kom till makten 1976. Vad jag angrep i mitt anförande var uttalanden som gjorts här i kammaren i dag. När Ulf Adelson beskrev hur inflationen hade stigit oerhört under den socialdemokratiska regeringsperioden, ville jag gärna visa att den steg ännu mer när de borgerliga regerade. Där har jag stöd av all offentlig statistik.

De borgerliga kom till ett dukat bord, men Knut Wachtmeister och Stig Josefson vill tala om det löneavtal som hade träffats. Jag hoppas att vi fortfarande kan vara överens om att löneavtal är det organisationernas sak att träffa, och det skall vi inte lägga oss i.

Att de avtal som träffats många gånger får följderna är naturligtvis någonting som vi politiker får ta hänsyn till, men just därför är det väldigt viktigt att vi

kan hålla inflationsutvecklingen nere, så att inte de fackliga organisationerna och arbetsgivarorganisationerna tvingas att sluta avtal som innebär stora nominella löneökningar för att kompensera en prisutveckling som har skenat i väg. Det är oerhört viktigt att den socialdemokratiska regeringen nu har lyckats hålla inflationen tillbaka och att politiken har den inriktningen att man skall hålla inflationen kring 4 %.

När det talas om rundgång i fråga om skatter och bidrag tycker jag att det är stötande att beskriva fördelningspolitiken på det sättet. Knut Wachtmeister nämnde en företagare som skulle betala sina sociala avgifter. Jag vet att det kan bli stora belopp i sådana fall, men här gäller det ju avgifter som alla löntagare måste betala – de måste betala till sin pension och till sin sjukförsäkring. Jag nämnde barnfamiljerna, och i det sammanhanget tycker jag att det är stötande att tala om rundgång, för vi vill ju åstadkomma en bättre fördelning människor emellan. Det hoppas jag att också moderaterna avser med sin familjepolitik, som snart skall diskuteras här.

Jag vill gärna säga till Stig Josefson att jag inte har försökt försköna den senaste tiden. Jag har beskrivit vad den offentliga statistiken visar för den borgerliga regeringstiden och för de senaste två åren, och vad jag har angripit är de uttalanden som era partiledare har gjort tidigare i dag. Jag skulle vilja vädja till er att tala om för era partiledare att de inte skall glömma bort att nämna vissa siffror när de står här i talarstolen utan verkligen beskriva hur det var både före och efter regeringsskiftet.

Jag är medveten om att man har tagit bort avdraget för forskning och utveckling, men Stig Josefson vet lika väl som jag att det skall komma en proposition om forskningspolitiken i dagarna, och den kommer att ta upp dessa frågor.

Anf. 61 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Det var synd att inte Grethe Lundblad sade till Olof Palme 1975 att staten inte skulle lägga sig i avtalsrörelsen, för det var just vad staten gjorde den gången. Vi fick ett tvåårigt avtal som var alldeles för högt. Staten som arbetsgivare gjorde upp inom den offentliga sektorn, som därmed blev löneledande, och sedan fick näringslivet följa med. Det var det fundamentala misstaget.

Grethe Lundblad säger också att man måste skydda de svaga och inte kan bortse från rundgången skatter-avgifter. Vårt familjepolitiska skatteförslag är just ägnat att stödja de svaga i samhället, dvs. barnfamiljerna. Därmed minskar man också rundgången skatter-bidrag. Jag tror att svenska folket inte vill vara så bidragsberoende som det är i dag. Jag tror att man hellre tar lägre skatt och mindre bidrag för att själv få avgöra hur man skall placera de pengar man får över sedan skatten är betald.

Så till forskningsavdraget. I oppositionsställning krävde socialdemokraterna häromåret högre forskningsanslag och högre bolagsskatt. Nu när man har kommit i regeringsställning slopar man forsknings- och utvecklingsavdraget och sänker bolagsskatten. Det är egendomligt att man kan göra en sådan helomvändning när man väl har kommit i regeringsställning. Det skulle vara intressant att höra Grethe Lundblads förklaring till det.

Anf. 62 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Vad jag vände mig mot i min förra replik var den skönmålning som Grethe Lundblad gjorde av förhållandena i vårt land 1976. Jag tror att det är värdefullt att man ser realistiskt på hur verkligheten var vid den tidpunkten.

Sedan säger Grethe Lundblad att devalveringen har lyckats. Ingen skulle vara gladare än jag, om man verkligen kunde säga detta, men jag tror att man skall vänta och se vad årets avtalsrörelse kommer att innebära, för det är först då man kan se klart hur effekten blivit av devalveringen.

Vidare sägs att det kommer en proposition om stimulans av forskningen. Har man verkligen intresse för forskningen, då borde den föreligga innan man beslutar att ta bort forskningsavdraget.

Anf. 63 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Vi skall tala om hur det var före 1982, då socialdemokraterna kom tillbaka, säger Grethe Lundblad. Men själv glömde hon faktiskt att göra den jämförelse med lönekostnaderna som jag nämnde – den över 40-procentiga höjning som vi hade och hur den spelade in på inflationen.

Jag vill bara kort påminna Grethe Lundblad om att inflationen i Sverige under den tid då vi hade borgerliga regeringar mycket grovt räknat var lika med jämförbara länders. I dag är inflationen i Sverige ungefär dubbelt så hög som i jämförbara länder.

Anf. 64 GRETHE LUNDBLAD (s) replik:

Herr talman! Jag vet att man i stat och kommun har gjort upp med löntagarna. Men vi har ju överlämnat åt ett speciellt verk, nämligen arbetsgivarverket, att föra förhandlingarna, och jag tycker inte att vi skall lägga oss i frågan.

När det gäller hjälp till barnfamiljerna tror jag att det är väldigt viktigt att tänka på att inte alla barnfamiljer har det lika illa. Jag skall inte lägga mig i den familjepolitiska debatten i övrigt, men när man skall utforma stödet till barnfamiljerna är det väsentligt att man inte glömmer bort att en av de reformer som på sin tid kom till just för barnfamiljer med låga inkomster och stora hyreskostnader, nämligen bostadsbidraget, har minskat oerhört under den borgerliga regeringstiden.

Till slut skulle jag till alla talare vilja säga följande: I mitt anförande jämförde jag ekonomin när det gäller inflationen, statsskulden och liknande under den borgerliga regeringsperioden 1979–1982 med den utveckling som har varit det senaste året.

Jag tycker att det är bäst att ta de aktuella siffrorna. Jag har försökt att jämföra de två perioderna. Jag har kunnat visa att en del av de uttalanden som gjordes i förmiddags av partiledarna när det gäller historieskrivningen inte har stöd i den officiella statistiken.

Utvecklingen har inneburit att inflationen här i landet gått ned. Även om vi i år ligger högre än i vår omvärld, är jag säker på att den bestämda politik som f. n. förs och inriktningen på att verkligen pressa ned inflationen – något som

inte alltid tas emot med glädje av olika grupper – skall leda till att vi kommer att ligga i jämnhöjd med andra länder i fråga om inflationstakten.

Det är riktigt att ta de aktuella siffrorna. I förmiddagens debatt gjordes jämförelser mellan den borgerliga regeringstiden och det sista året under det socialdemokratiska regeringsinnehavet. Den historieskrivningen var helt felaktig.

Det är klart att man måste vänta några år för att se om devalveringen har lyckats. Men både industrin – och då speciellt exportindustrin – och många organisationer erkänner i dag oförbehållsamt att devalveringen har lyckats. Men jag förstår att det är svårt att i denna kammare få samma erkännande.

Tredje vice talmannen anmälde att Knut Wachtmeister anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 65 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Det vore frestande att ta upp en debatt med Grethe Lundblad. Men jag skall nöja mig med att säga att därför att hon återkommer med sina gravt missvisande siffror om inflationsutvecklingen i Sverige blir de inte mer korrekta. Ett faktum är att inflationen i Sverige under de senaste borgerliga åren låg under inflationen i OECD. Förra året, när socialdemokraterna hade återkommit, blev inflationen ungefär dubbelt så hög som i OECD.

Jag skall så övergå till att diskutera någonting helt annat, nämligen familjepolitiken. Det står i dag helt klart att den familjepolitik som socialdemokraterna sjösatte i början av 1970-talet under jämlikhetens täckmantel har blivit djupt ojämlik. Vi har fått en familjepolitik för de välsituerade, för familjer utan barn eller med få barn, för familjer med sådana arbeten att de kan använda den kommunala barnomsorgen, den enda tillsynsform som anses värd att stödja. Alla andra familjer, de som liksom många LO-familjer har obekväma arbetstider, de som har flera barn, de som själva vill ta hand om sina barn under deras viktiga och snabbt flyende uppväxtår, de som vill eller måste ordna sin barntillsyn privat och de som kanske har flera tonåringar göra sig inte besvär. Allt fler barnfamiljer upplever också det fagra talet om solidaritet och skatt efter förmåga som ett svidande hån.

Det brukar sägas att skatten inte tar någon hänsyn till hur många som skall leva på hushållsinkomsten. Verkligheten är värre än så. Skatten blir i själva verket högre ju fler som skall leva på hushållsinkomsten. I linje med den förment jämlika målsättningen gräver skatten ett allt djupare hål i lönekuverten, ju ojämna inkomsten är fördelad inom familjen. Allra hårdast drabbar skatten dem som i stort sett har bara en enda inkomst. Men samtidigt vet vi utomordentligt väl att ju fler barn det blir i en familj, desto vanligare är det att en förälder är hemma eller arbetar kort deltid. Flerbarnsfamiljen har därför blivit det främsta offret på den jämlikhetens altare som kräver att alla föräldrar skall förvärvsarbeta också när barnen är små. Allt fler tvingas också söka socialbidrag för att få ihop till skatten. Det är

en för många familjer djupt förödmjukande situation.

Socialministern lyser i kväll med sin frånvaro, trots att han måste vara medveten om att här också skulle diskuteras familjepolitik. Jag skall i stället fråga Evert Svensson såsom representant för regeringspartiet: Skall det vara så här? Skall familjer med vanliga inkomster behöva betala flera gånger mer i skatt än de får tillbaka i form av barnbidrag och inkomstprövat bostadsbidrag men ändå allt oftare behöva socialbidrag för att klara ekonomin?

Moderaterna är det enda parti som år efter år har protesterat mot denna djupt orättfärdiga skattepolitik. Det gläder oss att folkpartiet och centern nu börjat komma oss till mötes.

Men låt mig, herr talman, återgå till dagens verklighet. Det är nämligen så att ju mer en familj behöver en kassaförstärkning, desto mindre får den behålla. I radioprogrammet Kanalen i måndags berättade en ung mamma i Salem med fyra barn – det yngsta var ännu spädbarn – att hennes man under det senaste året hade jobbat mer än 60 timmar i veckan för att nödortfikt kunna hålla ekonomin över vattenytan. Och hon har helt rätt! En familj med tre eller fyra barn och som normalt tjänar 9 000 kr. i månaden måste förtjäna hela 34 000 kr. extra under året för att få en kassaförstärkning på 500 kr. i månaden. Situationen för denna familj i Salem skulle inte heller bli bättre om mamman tog förvärvsarbete, inte ens om hon fick in de fyra barnen på daghem. Hur den här familjen än bär sig åt kan den inte av egen kraft förbättra sin ekonomi. Den s. k. fattigdomsfällan slår igen för allt fler av de familjer som skaffar sig de barn vårt land säger sig behöva.

Jag skulle än en gång vilja fråga socialdemokraternas talesman: Skall det behöva vara så här?

I dessa de yttersta av dagar börjar äntligen det uppmärksammas som vi moderater år efter år har hävdad från riksdagens talarstol, nämligen att det utan jämförelse största familjepolitiska stödet, det som går till den kommunala barnomsorgen, främst kan användas när familjen är liten, när det är ett eller på sin höjd två barn. Flerbarnsfamiljerna, LO-familjerna liksom glesbygdsfamiljerna får minst nytta av stödet. Trots detta har socialdemokraterna kategoriskt vägrat att röra ett finger för att ge dessa ekonomiskt sämre ställda familjer någon valfrihet eller rättvisa vad barnomsorgen beträffar. Fortfarande ansluter man sig uppenbarligen till den orimligt reaktionära uppfattningen att detta att sköta barn är ett jobb bara om det gäller att ta hand om andras barn. Att ta hand om sina egna barn är tydligen inte bara ojämnt utan är även inte ett vittent värt. Ändå vet finansdepartementet utomordentligt väl att stat och kommun inte på något vis har råd att bygga daghem ens åt alla dem som i dag har tvingats ställa sig i kö.

Skall det behöva vara på det här viset? Ämnar socialdemokraterna även på detta område fortsätta med sin djupt orättfärdiga fördelningspolitik?

Skulle en familj ordna sin barnomsorg själv, något som faktiskt är ganska vanligt i LO-familjer och i familjer med flera barn, så kan ekonomin t. o. m. bli ännu sämre.

För någon tid sedan fick jag ett brev från ett ungt föräldrapar. Mannen var

Nr 71

Onsdagen den
1 februari 1984

Allmänpolitisk
debatt

industriarbetare. De hade två små barn. De betalade en hyra på 2 000 kr. i månaden. De hade räknat ut – och kände väl av – att de låg långt under existensminimum. De hade under en längre tid försökt hanka sig fram med hjälp av handlån från släktingar, men till sist gick det inte längre. Hustrun återgick till sitt gamla förvärvsarbete på trekvartstid, och en granne tog hand om barnen för 1 200 kr. i månaden plus sociala avgifter. Men de märkte snart att ekonomin inte blev ett dugg bättre, helt enkelt beroende på att de måste betala barnomsorgen med vad som blev kvar efter skatt och avtrappade bostadsbidrag. Först när de fick plats i den kommunala barnomsorgen gick ekonomin ihop.

Så här slutar det här unga paret sitt brev: "Ändå var kommunal barnomsorg en sämre och en obekvämare lösning för oss. Vi vet att daghem för våra två små barn kostar ungefär 100 000 kr. om året. Det är fem gånger mer än det kostade när vår grannfru tog hand om barnen. Skall det behöva vara så här?"

Vad säger socialdemokraterna? Skall man fortsätta att diskriminera privat barnomsorg? Skall man fortsätta att göra det omöjligt för barnfamiljer att klara sin barnomsorg själva, även om den bara kostar en bråkdel av vad den kommunala barnomsorgen skulle ha kostat?

I debatten påtalas ofta, och med rätta, den starka styrningen av familjerna mot förvärvsarbete för båda föräldrarna och kommunal barnomsorg för alla barn. Alla andra alternativ har i en förment jämlikhets namn successivt svällt ut. Men frånvaron av allt vad alternativ heter medför naturligtvis också otrygghet för de familjer som har tillgång till kommunal barnomsorg. Vad händer t. ex. de familjer som vill ha eller kanske får ett tredje barn men som anser att det blir för tungt att kombinera fortsatt förvärvsarbete med fortsatt kommunal barnomsorg? Många småbarnsfamiljer tycker faktiskt att det är lika berikande och stimulerande att under några år själva ta hand om barnen. Varför anses det så chockerande? Varför skall man målmedvetet missgynna alla andra barnomsorgsformer, också sådana som kanske skulle kunna göra det möjligt för flerbarnsfamiljerna att behålla ett förvärvsarbete som betyder mycket för dem?

Den socialdemokratiska jämlikhetsdoktrinen på familjepolitikens område har i grunden kapsejsat. Inte ens de mest gynnade barnfamiljerna upplever normalt den utjämning mellan år med barn och utan barn som ändå borde vara en av de främsta målsättningarna för en sund familjepolitik. Det är över huvud taget inte bara meningslöst utan direkt vilseledande att redovisa familjepolitiken som de belopp som betalas ut i barnbidrag, bostadsbidrag eller till kommunal barnomsorg, så länge barnfamiljerna i Sverige tvingas betala långt mer skatt i förhållande till deras förmåga än i något annat land. Skall familjepolitiken verkligen kunna innebära ett stöd för familjerna, måste man redan vid beskattningen ta hänsyn till barnfamiljernas lägre ekonomiska bärkraft.

Bo Lundgren kommer längre fram under debatten att utförligt redogöra för vårt förslag till ett grundavdrag för barn vid den kommunala beskattningen.

Vidare måste vård av barn alltid betraktas som ett värdefullt arbete, oavsett om det utförs av föräldrarna eller av en privat eller kommunal ersättare. I vår stora familjepolitiska motion återkommer vi också i år med ett krav på en vårdnadsersättning för alla barn under tre år, ett skattefritt belopp på 6 000 kr. Det skulle faktiskt inte bara minska klyftan i stöd mellan kommunal barnomsorg och annan barnomsorg, utan det skulle också innebära ett betydligt bättre stöd till de familjer som har låga eller vanliga inkomster eller flera barn än om ersättningen i stället gjordes skattepliktig, för då mister man nämligen också bostadsbidrag.

Jag skall allra sist be att få upprepa de frågor som jag har ställt till representanten för socialdemokraterna:

1. Är det rimligt att familjer ofta skall behöva betala flera gånger mer i skatt än de får i barnbidrag och bostadsbidrag och ändå allt oftare behöva söka socialbidrag för att klara ekonomin?

2. Är det rimligt att allt fler av de familjer som föder och fostrar de barn som vårt land säger sig behöva skall hamna i den s. k. fattigdomsfällan?

3. Tycker socialdemokraterna fortfarande att det är höjden av solidaritet att låta stödet till barnomsorgen gå till de små familjerna, medan de stora barnfamiljerna praktiskt taget inte får någon del av detta stöd?

4. Tycker socialdemokraterna att det är rimligt att en bra barntillsyn som barnfamiljerna kan ordna själva och som kanske bara kostar en bråkdel av den kommunala skall göras ekonomiskt oöverkomlig för allt fler barnfamiljer?

5. Varför låter socialdemokraterna garantibeloppet i föräldraförsäkringen – det som utgår till de försäkringsmässigt allra sämst ställda – stå och stampa oförändrat på 37 kr. om dagen när föräldrapenningen i övrigt följer löneutvecklingen?

6. Vad tänker socialdemokraterna göra åt existensminimireglerna? Är det rimligt att flerbarnsfamiljerna nästan alltid skall uteslutas från rätten till existensminimiavdrag därför att de kanske bor i ett småhus eller därför att en av föräldrarna frivilligt tar hand om de egna barnen?

Jag lyssnade med intresse på Kjell-Olof Feldt tidigare i dag. Han sade: Vi vill inte ha ett samhälle som delar upp medborgarna i starka och svaga, som lockar med en mer eller mindre illusorisk frihet för vissa grupper. Jag tycker att det var en förnämlig sammanfattning av den hittills förda socialdemokratiska familjepolitiken.

Anf. 66 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! En regering har det privilegiet att kunna ta initiativ och att ha initiativet i sin hand. Men när det gäller familjepolitiken måste jag säga att den socialdemokratiska regeringen helt har tappat initiativet. I stället befinner sig regeringen helt på defensiven, helt utan förslag, trots deklarationer som gjorts inte minst från socialminister Sten Anderssons sida. Man är så mycket på defensiven att varken socialministern eller biträdande socialministern är närvarande vid en familjepolitisk debatt där de frågor som är så betydelsefulla i dag berörs.

Samtliga borgerliga partier har lagt fram familjepolitiska förslag, men regeringen står tomhänt. Det är dagens situation. Det innebär att socialdemokraterna inte har något förslag till denna vårriksdag. Då är frågan huruvida den socialdemokratiska regeringen tänker hoppa på det tåg som finns – eller vad regeringen skall göra.

Familjepolitiken diskuterades mellan partiledarna i dag, och centerns partiledare Thorbjörn Fälldin redovisade mycket ingående det förslag som vi har lagt fram i en familjepolitisk motion. Där föreslår vi en direkt höjning av barnbidraget med 600 kr. och en höjning av flerbarnsstödet med 400 kr. som skall utgå fr. o. m. andra barnet. Detta är ett konsumtionsstöd som skall utjämna de ekonomiska skillnaderna mellan barnfamiljer och icke barnfamiljer.

Skattefrågan har vi också tagit upp i vår motion. Vi har begärt att skattereduktionen för hemmakar och ensamföräldrar skall höjas till 4 000 kr. Den är på 1 800 kr. i dag. När den infördes i början av 1970-talet var den ungefär 30 % av basbeloppet. Då kan ni själva räkna ut vad det egentligen skulle vara i dag, men vi har begärt detta.

När det gäller vården återkommer vi med vårt förslag om en vårdnadsersättning och att den period under vilken ersättning utgår skall byggas ut ytterligare med sex månader. Den är i dag tre månader.

Jag lyssnade för en stund sedan på Ingegerd Troedsson, när hon ställde frågor till Evert Svensson. Hon undrade om Evert Svensson och socialdemokraterna tycker att det skall vara så, att de ungefär två tredjedelar av barnfamiljerna som själva vårdar sina barn eller ordnar sin barnomsorg inte skall få någonting, medan de som har kommunal barnomsorg får ganska stora belopp. Då tänkte jag på att jag har suttit så länge i riksdagen att jag har varit med när vi från centerns sida har ställt samma frågor inte bara till socialdemokraterna utan även till moderaterna, då moderaterna och socialdemokraterna var de absolut främsta motståndarna till någon form av vårdnadsersättning.

Sedan ett antal år är moderaterna med på vårdnadsersättningen. Nu är det bara socialdemokraterna kvar, om jag räknar bort kommunisterna. Då är det rätt intressant att erinra om följande, som jag tidigare har sagt till Sten Andersson.

Barnbidraget infördes i mitten av 1940-talet. Det var ett centerförslag som sedan socialdemokraterna ställde sig bakom – och alltså stöder. När det sedan gällde flerbarnstillägget var socialdemokraterna absoluta motståndare, men så småningom accepterade ni också detta. Vi slogs, Evert Svensson, flera år i riksdagen för statsbidraget till familjedaghem. Ni var motståndare, men gick till slut även med på det.

Ni har sannerligen icke varit några pådrivare i familjepolitiska frågor. Ni har varit nej-sägare. Men jag är övertygad om att ni så småningom även kommer att tvingas att acceptera vårdnadsersättningen. Om ni menar något med talet om rättvisa mellan barnfamiljerna måste ni acceptera arbetets värde även i denna fråga.

Jag skall inte gå in mera på familjepolitiken, men jag kanske återkommer

till den efter Evert Svenssons anförande. Jag skall i stället litet kortfattat ta upp två andra frågor.

Den ena är kampen mot drogerna. Hur är situationen där i dag? Jag vågar säga att den uppföljning som har gjorts efter 1977 och 1978 års beslut i alkoholpolitiska frågor och om narkotikapolitiken har gett ett positivt resultat. Informationen i skolorna och till ungdomarna har varit framgångsrik. Vi har kommit därhän att ungdomarna och huvuddelen av svenska folket i dag vet att drogerna är ett problem. Det är detta arbete som vi måste fortsätta.

Jag tycker att regeringens opinionsbildande verksamhet har kommit av sig. Det är faktiskt tyst från regeringssidan när det gäller den opinionsbildande verksamheten i kampen mot drogerna. Det enda som den senaste tiden har kommit ut från regeringskansliet är finansministerns önskan att få köpa folköl på kvällstid. Jag menar att vi måste kämpa mot drogerna.

En gång i tiden hade vi en stor folksjukdom i det här landet. Det var tuberkulosen. Vi ställde alla upp och försökte medverka till att den skulle utrotas, och vi lyckades väl också. Det var ett stort folkligt intresse. Jag minns när skärmbildsundersökningarna kom. Människor ställde upp. Då var det inte fråga om att "Storebror ser dig" när man krävde att människor skulle låta sig skärmbildsundersökas. Storebror var ju inte uppfunnen då. George Orwell hade inte skrivit sin bok, och svenska massmedier hade inte funnit på ett sådant ord. Men om vi i dag går ut och säger att i samband med läkarundersökning bör vi kunna göra GT-test, då blir det genast stora rubriker – då "ser Storebror dig".

Nej, vi måste se på det förhållandet att en stor del av svenska folket har alkoholproblem och att det i dag belastar den svenska sjukvården med oerhört stora belopp, och vi måste verkligen angripa detta problem. Det kan vi inte göra om vi inte försöker att gemensamt hjälpas åt.

Därmed är jag inne på sjukvården. Jag skall säga några ord om den diskussion som har varit och som pågår när det gäller privat och offentlig sjukvård.

Från centerns sida anser vi rent principiellt att det inte är bra med monopol. Vi menar att det inom de servicesektorer som i huvudsak bedrivs som offentlig verksamhet behövs privata inslag, inte minst som en praktisk revision som kan ligga till grund för en ekonomisk jämförelse. Det kan aldrig vara en huvudfråga vem som utför vårdarbetet. Det viktigaste är ju att det totala vårdutbudet får en rättvis fördelning inom landet och att de vårdbehövande får en god vård.

I allt kärvare ekonomiska situationer, med vårt stora offentliga budgetunderskott, blir det viktigare att offentliga medel används på bästa sätt. En del talar för att välskött privatvård i dag kan utföras till lägre kostnad. Det finns olika orsaker till det. Ibland beror det på att den privata vården inte har offentligvårdens jouravtal för läkare, och oftast har man lägre lokalkostnader. Den privata vården har också en mer normal volym när det gäller fackliga sammanträden, som också tar sin del av kostnaderna. Därtill kommer att den offentliga administrationsapparaten i sig tycks alstra en

Nr 71

Onsdagen den
1 februari 1984

*Allmänpolitisk
debatt*

byråkrati och mängder av sammanträden. Det finns här också vissa fördelar.

Sammanfattningsvis vill jag säga att vi behöver privata vårdgivare, såväl inom hälsovården som inom tandvården. Men det är också viktigt att se till att de privata inslagen i vården inte byggs ut på det sättet att privatpraktiker och fritidspraktiker tar hand om de enklaste bitarna. Samarbetet måste omfatta exempelvis jourverksamhet under helger samt bemanning av svårbesatta läkarstationer i glesbygd, det är också viktigt. Även det förebyggande arbetet, som vi äntligen har fått in i sjuk- och hälsovården, måste komma med här.

Därför vill vi från centerns sida klart avvisa alla propåer om att helt avskaffa landstingen och privatisera all vård. Det är en hasard med gamla och sjuka, och det vill vi från centerns sida inte medverka till. Utvecklingen måste bygga på samverkan mellan privata och offentliga vårdgivare, och samhället måste ha det yttersta planeringsansvaret, så att vi får en god hälsovård.

Men då kommer vi också in på den ekonomiska sidan, och den är inte oviktig. Den offentliga vården finansieras ju i huvudsak med skatter som varje landsting eller landstingsfri kommun fastställer och också till en viss del av socialförsäkringssystemet. Det privata läkarutbudet är inte helt privat; det finansieras till stor del via socialförsäkringen. Såväl privat- som offentliganställda läkare tar dessutom ut avgifter för sitt utbud. Men om man inom vissa landstingsområden har ett stort utbud av privat vård, innebär det att denna belastar socialförsäkringssystemet, och man har då möjlighet att ta ut en lägre landstingskatt. De landsting däremot som kanske inte har någon privat sjukvård – t. ex. i en glesbygd, där det inte finns samma intresse av att etablera en sådan – måste ta ut en högre skatt. Vi har tagit upp detta i motioner, för vi menar att det är en viktig fråga i den här diskussionen.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter, och jag hoppas att vi skall få föra en fortsatt debatt om familjepolitiken med socialdemokraterna.

Anf. 67 INGEMAR ELIASSON (fp):

Herr talman! Diskussionen om familjepolitiken har skjutit fart på allvar – äntligen, skulle man kunna säga. Vi diskuterar emellertid nästan bara problemen när vi tar till orda i den familjepolitiska debatten. Låt det därför bli sagt, och bli sagt ofta, att barnen framför allt är en glädjekälla i livet, att de är vår framtid – f. ö. den enda vi har. Ger vi våra barn en trygg uppväxt och en god start, skapar vi samtidigt förutsättningar för ett bättre samhälle.

De sjunkande födelsetalen i vårt land tyder på att många tvekar inför att föda och fostra barn, i synnerhet flera barn. Vi har anledning fråga oss vad det beror på. För mig känns det främmande att via propaganda söka påverka kvinnorna att föda fler barn. Det får aldrig bli en plikt att föda barn. Varje barn måste vara efterlängtat. Men vi bör se de låga födelsetalen som en signal om att vårt samhälle inte är så barnvänligt som det borde vara.

Om arbetslivet fungerade bättre, om det fanns tillgång till barnomsorg, om det ekonomiska stödet var tillräckligt, om fler pappor tog sitt föräldraansvar och om samhället var bättre anpassat till barns behov över huvud taget, då skulle en del av den ängslan för att bli förälder som nu finns minska och

uppgiften för dem som redan är föräldrar bli lättare.

Samtidigt är det uppenbart att dessa brister nog inte är de enda orsakerna till de låga födelsetalen. En viktig förklaring till det minskade barnafödandet står säkert att finna i andra, icke-ekonomiska faktorer.

Attityderna till familj, barn och hemarbete måste förändras. Barn måste betraktas som en tillgång, inte en börda. Hemarbetet måste vila på bägge föräldrarna. Detta kräver inte bara politiska reformer, utan framför allt attitydförändringar via opinionsbildning.

I tider av ekonomisk obalans och åtstramning blir det allt viktigare att söka fördela bördor och välstånd rättvist. Riskerna är överhängande att det nödvändiga sparandet i statens utgifter får bäras av dem som redan har det besvärligt. Viljan till omprövning måste vara stor. Prestigeläsningar och konservatism kan bli ett hot mot dem man vill skydda.

Barnfamiljernas situation kräver en sådan förutsättningslös granskning. Det stöd vi i dag ger till barnfamiljerna är omfattande, men också svåröverskådligt och för många direkt omöjligt att överblicka. Skatter, bidrag, avdrag och avgifter flätas in i varandra till ett enda virrvarr. Därtill har många hamnat i en situation där försök att förbättra sin ekonomi med eget arbete omöjliggörs av skatter som stiger och bidrag som faller bort.

Det är ett oeftergivligt krav att den enskilde skall kunna förstå vad som händer med den personliga inkomsten vid en löneförhöjning. Och det måste löna sig för den som får chansen att med eget arbete förbättra familjens ekonomi.

En reform av familjestödet är därför nödvändig. Den kan nog inte ske i ett slag, men ett första steg måste tas nu. En förbättring kan bara ske genom omfördelning. Att öka stödet till barnfamiljerna till priset av större budgetunderskott eller högre skattetryck skulle vara en björntjänst. Den sortens hjälp skulle de snabbt få betala tillbaka i form av högre priser, högre räntekostnader, högre arbetslöshet osv. Det är bara om vi är beredda att säga till andra grupper att ni får acceptera en viss åtstramning för att barnfamiljerna skall kunna hjälpas som det är möjligt att någorlunda varaktigt ge barnfamiljerna en förbättring.

Det är lätt att visa att en sådan politik är rättvis. Klyftan i välstånd mellan familjer utan och familjer med barn är stor. Särskilt flerbarnsfamiljerna har det jobbigt att få pengarna att räcka till det nödvändigaste. När bostad och mat och barnens kläder och annat livsnödvändigt är betalt, är pengarna ofta slut – om de ens räcker så långt. Det finns naturligtvis undantag. Och det är lätt att säga att man väl får rätta mun efter matsäcken. Men hur gör den familj som bor i en nyproducerad bostad, har tre barn i den ålder då de äter som mest och sliter kläder som värst och där kanske arbetslösheten reducerat familjeinkomsten?

Folkpartiet har mot denna bakgrund lagt en familjepolitisk motion, där vi föreslår att barnbidraget räknas upp mest för flerbarnsfamiljerna och att ett avdrag om 2 000 kr. på skatten införs. Också andra oppositionspartier har lagt förslag som har många beröringspunkter med detta.

Det var en stor besvikelse att inte budgetpropositionen innehöll någon

förbättring för barnfamiljerna. Den besvikelsen blev inte mindre när det visade sig att den förteckning över kommande regeringsförslag som riksdagen fått inte upptog någon proposition om detta. Nu har vi emellertid gott hopp om att det endera kommer ett förslag eller att vi på annat sätt ändå kan bli överens om en förbättring för barnfamiljerna. Jag menar att det är angeläget att vi anstränger oss i den riktningen.

En reformering av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna måste baseras på vissa mål och principer för samhällets familjepolitik. Enligt folkpartiets mening bör familjens ställning stärkas. De viktigaste delarna i barnens uppfostran sker inom familjen. Brister i det avseendet kan aldrig helt uppvägas av fostran och utbildning utanför familjen. Föräldrarna har därför det grundläggande ansvaret för barnens uppfostran. Samhällets familjepolitik skall underlätta för föräldrarna att ta och bära detta ansvar – inte att överta det, men vi kan underlätta det ansvaret och den uppgiften för föräldrarna genom att ge dem ett bättre ekonomiskt stöd än det de har i dag.

Herr talman! Efter en lång följd av år med oavbrutet stegrad alkoholkonsumtion kunde en ny tendens registreras under de sista åren av 1970-talet och hittills under 1980-talet. På sex år – sedan 1977 – har konsumtionen sjunkit med 18–19 %.

Mycket talar för att en viktig del av förklaringen till denna glädjande utveckling är de alkoholpolitiska beslut som riksdagen fattade 1977. Däri låg bl. a. att använda priset på alkohol mer aktivt för att sänka konsumtionen. Så långt man vet är priset på alkohol ett av de effektivaste instrument som står till förfogande för att påverka konsumtionsnivån.

Också den med statsmedel stödda informationen i alkoholfrågor fick med riksdagens beslut en klarare inriktning på de risker som är förknippade med allt bruk av alkohol, inte bara med missbruk.

Det torde sålunda finnas ett samband mellan den inriktning alkoholpolitiken fick genom 1977 års riksdagsbeslut och den konstaterade minskningen av alkoholkonsumtionen. Vilka åtgärder som varit mest effektiva kan emellertid diskuteras. Det kan också finnas ett samband mellan andra förändringar i samhället under de här åren, t. ex. sänkta reallöner och utvecklingen av alkoholkonsumtionen.

Det är därför angeläget att – så långt det låter sig göras – söka fastslå de närmare sambanden mellan alkoholpolitikens medel och konsumtionsförändringarna. En uppföljning och utvärdering av den förda alkoholpolitiken är därför nu påkallad. Folkpartiet föreslår i vår alkoholpolitiska motion att beslutet från 1977 utvärderas och att de slutsatser som man kan dra av den utvärderingen läggs till grund för det fortsatta arbetet.

För att de resultat som uppnåtts under senare år skall bli bestående krävs ett fortsatt mycket medvetet arbete mot alkoholskador och för att behålla konsumtionen på nuvarande nivå eller helst minska den. Det finns fortfarande mycket starka humanitära, sociala och ekonomiska skäl för att fortsätta pressa tillbaka totalkonsumtionen. Det finns nämligen ett klart samband mellan bruket av alkohol och missbruket. Och det finns ett klart samband mellan konsumtionsnivån och antalet skador.

Om den totala alkoholkonsumtionen fördubblas leder detta inte till en fördubbling av alkoholskadorna utan en fyrdubbling. Det stora tryck på sjukvården som alkoholskadorna innebär kan antas vara effekter av den höga alkoholkonsumtion som vi hade under 1960-talet och i början av 1970-talet, i kombination med alkoholdebut vid låg ålder. Den minskade total konsumtionen och de förändrade attityderna till alkohol bland ungdomar kommer omvänt att ge positiva effekter i framtiden. När vi känner detta samband är det skada att vi inte har satt upp ett mer preciserat mål för en fortsatt sänkt alkoholkonsumtion.

Om medlen i alkoholpolitiken skall bli så effektiva som möjligt måste de kunna relateras till ett bestämt mål. Annars riskerar man att förlora orienteringen och bli offer för slumpens nycker. Endast en allmän, oprecis sänkning av konsumtionen är det mål som nu gäller.

Ett argument mot att fixera ett mål har varit att vi inte känner den totala konsumtionen, och det är sant. Men om vi sätter oss före att få ner försäljningen via monopolets butiker, får det naturligtvis inte ske till priset av t. ex. ökad hembränning eller smuggling. Det sunda förnuftet skall inte kopplas bort därför att arbetet bedrivs målmedvetet och planerat.

Fördelen med ett kvantifierat mål är att medlen kan rangordnas utifrån hur effektivt de leder fram till målet. Ett mål i sig gör naturligtvis ingen nykter. Men medlen inom nykterhetsvård och alkoholpolitik skulle kunna väljas med större säkerhet.

Den utvärdering av 1977 års beslut som jag har uttalat mig för här bör också inkludera uppgiften att lägga fram förslag om en precisering av målet för minskad total konsumtion under t. ex. en fem- eller tioårsperiod. En minskning med ytterligare 20 % av konsumtionen under en tioårsperiod borde vara möjlig.

Herr talman! I vår alkoholpolitiska motion har vi anvisat skilda vägar för att minska alkoholens negativa verkningar i samhället. Vi hyser förhoppningar om att vi skall kunna få sådan uppslutning kring dessa förslag att de skall kunna utgöra effektiva medel i kampen mot alkoholskadorna – vårt största sociala problem.

I detta anförande instämde Elver Jonsson och Olle Grahn (båda fp).

Anf. 68 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag har först att tala om att socialminister Sten Andersson inte har möjlighet att delta i debatten i kväll på grund av uppgifter utanför landets gränser. Han beklagar att han inte kan vara närvarande här. Det hela blir inte bättre av att han inte heller förra året kunde delta. Hans resa har alltså omöjliggjort detta. Även förra gången rörde det sig om uppgifter som han inte kunde bestämma över.

Jag skall börja med att tala om alkoholpolitiken. Ingemar Eliasson begärde en utvärdering. Det är klart att detta är en sak som man kan fundera över och ta upp till allvarligt övervägande, men jag är, herr talman, en aning skeptisk mot sådana utvärderingar. Hur som helst skulle man komma att

hänvisa till utvärderingen och dess resultat, och det skulle då inte göras vad som bör göras.

I höst kommer det emellertid att läggas fram en alkohol- och narkotikapolitisk proposition. Frågan behandlas alltså i departementet. Vi återkommer således, om inte förr så i höst.

Jag tycker emellertid att det är viktigt att framhålla att vi från mitten av 1970-talet har haft en glädjande utveckling med tanke på sänkningen av den totala alkoholkonsumtionen. Redan nu finns det också indikationer på att skadorna har minskat i omfattning, även om man är på det klara med att det här alltid rör sig om en eftersläpning. Det har emellertid ägt rum en klar förbättring.

Alkoholpolitiken är ju oerhört svår. Det finns så mycket tyckande på detta område. Även om man kan hålla med om att de vetenskapliga undersökningarna är riktiga, vilket f. ö. inte alltid är fallet, tycker folk ändå litet grand på sitt sätt. Det finns alltså oerhört många synpunkter. Jag tycker dock att det är viktigt att understryka att vi är eniga om att priset är det instrument som vi skall använda för att få ned konsumtionen. Det har visat sig att detta är en riktig politik. Konsumtionen har sjunkit på ett sätt som saknar motsvarighet i andra länder. Man skall kanske komma ihåg att detta också hör ihop med löneutvecklingen. Det är klart att när folks standard försämras drar de in på alkoholkonsumtionen. Den sämre standarden kan åtminstone ha det goda med sig att det blir en bättre utveckling på alkoholområdet.

En sak som jag tycker man bör se på är alkoholreklamen. Vi har fattat ett beslut, men detta kringgås. Det har förts en diskussion om ransonering, men vi avisar tanken på en sådan. Kanske bör vi emellertid fundera på om legitimering skulle kunna hjälpa. För min del tänker jag inte minst på det faktum att det finns en gräns vid 20 år som hålls dåligt. Kanske kunde vi råda bot på missförhållandet på det nämnda sättet. Vi borde måhända ha en alkoholbeskattning som om möjligt i högre grad än hittills ligger så att säga i linje med alkoholens berusningseffekt. Dessutom bör vi se över hemtillverkningen av vin. Dels är det egentligen fråga om hembränning, dels får ju finansministern mindre skatt, vilket ju måste beklagas i de här tiderna.

Sedan skall jag, herr talman, göra de flesta besvikna som har talat före mig och inte gå in på de frågeställningar som varit uppe och de diskussioner som förts här tidigare. Jag gör förste vice talmannen besviken genom att inte svara på hennes frågor – och jag gör det av en speciell anledning. Det har väckts flera motioner på familjepolitikens område, och socialutskottets värderade ordförande har kallat till ett informellt sammanträde med företrädare för de övriga partierna.

Till att börja med var det en fråga om hur motionerna rent tekniskt skulle handläggas i socialutskottet, men det växte snabbt ut till en stor politisk affär. Och vare sig det är en stor fråga eller en teknisk fråga med större politiskt innehåll är det klart att man kommer om man blir kallad. Det tillhör hövligheten i det politiska livet.

Stödet till barnfamiljerna rör inte bara det allmänna barnbidraget och

barnomsorgen, som vi har att handlägga i socialutskottet, utan det omfattar – såsom också framgått av debatten – frågor om skattesystemet, livsmedelssubventionerna, bostadskostnaderna osv. Det är alltså en hel räckta av frågor, och man kan i debatten ge med ena handen och ta med den andra – och detta med råge. Man måste alltså veta hur det hela slår. Man måste ha den totala bilden av familjepolitiken och av hur de olika förslagen slår. Hur ser totalbilden ut? Det är alltså det viktigaste att veta.

Jag har därför å den socialdemokratiska gruppens i socialutskottet vägnar begärt en bred analys av de olika förslagen. Det är först när vi ser denna helhetsbild som vi i vårt utskott kan plocka in de olika bitar som vi har att behandla. Det är, som jag har sagt, barnfamiljernas totala situation som det gäller. Vad förslår 300 kr. i höjt barnbidrag om man å andra sidan höjer hyran genom olika åtgärder med över 1 000 kr. i månaden?

De andra partierna har gått med på vår begäran. Först då analysen gjorts kan vi i utskottet ta upp de enskilda frågor som gäller barnbidragshöjning och statsbidrag till barnomsorgen och som ligger inom vårt kompetensområde. Vi behöver litet tid till detta. Jag vill inte gå in på debatten om förslagen förrän vi har denna analys. Det kanske kan sägas av dem som är mer i farten än jag är att det är defensivt, men har vi nu kommit överens om att göra denna analys innan vi tar debatten bör vi också invänta resultatet.

Dessutom sker en interdepartemental utredning i regeringen under ledning av statssekreterare Sture Korpi. Enligt vad han har sagt kommer utredningen att lägga fram sitt förslag i månadsskiftet februari–mars. Gången är alltså att analysen skall föreligga till vårt sammanträde den 21 februari, och slutjustering i utskottet är beräknad att ske den 13 mars. Det är den tidtabell som utskottet har att arbeta efter, och vi får se hur vi klarar ut det hela.

Vi har sagt från vårt håll att det finns element i de olika förslagen som vi är beredda att diskutera. Vi kan redan nu se att en del motioner som helhet slår fel, men det finns alltså delar i förslagen som vi är beredda att diskutera. Vi eftersträvar också en bred politisk lösning om det är möjligt att nå en sådan.

Vi utgår alltså som en självklarhet från att barnfamiljernas situation måste förbättras. Vi utgår vidare som en självklarhet från att den förbättringen måste finansieras. Budgetläget är bekymmersamt nog ändå efter de borgerligas sex år i regeringen. Och vi tänker inte lättsinnigt breda på budgetunderskottet.

Till sist, herr talman, vill jag citera vad socialutskottets majoritet strax efter regeringsskiftet uttalade i ett betänkande som antogs av riksdagen. Det är socialutskottets betänkande 1982/83:12 s. 6. Jag vill citera det därför att jag menar att det är den grund som vi står på. Vi skrev där:

”För det fortsatta reformarbetet inom familjepolitiken krävs därför en helhetssyn. Olika åtgärder bör samordnas, så att de samlade åtgärderna åstadkommer en ekonomisk utjämning mellan olika typer av barnfamiljer och mellan barnfamiljer å ena sidan och andra i samhället å andra sidan, t. ex. familjer utan barn där båda förvärvsarbetar.”

De borgerliga hade andra skrivningar, men i varje fall mittenpartierna talade som jag också anfört om en helhetssyn.

Vi är f. ö. i dag rädda att ställa ut växlar till barnfamiljerna som vi sedan kanske inte kan lösa in. Men vad jag här har sagt innebär att vi anser att vi självfallet måste förbättra situationen för barnfamiljerna och att vi är beredda att diskutera detta med de andra partierna.

Anf. 69 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Evert Svensson var rädd att han gjorde mig besviken genom att inte svara på mina frågor. Ja, det var då verkligen ett understatement! Jag är inte bara besviken – jag är faktiskt riktigt förskräckt över att Evert Svensson inte ens vill göra en ansats att svara på mina frågor.

Vad jag begärde svar på var inte med vilka medel man skulle åstadkomma en förbättring för barnfamiljerna, utan det var vilka mål vi skall eftersträva. Jag tycker det skulle vara otroligt enkelt för den som vill åstadkomma en förbättring på detta område att som svar på min andra fråga t. ex. säga: Det är väl självklart att det är orimligt att allt fler av de familjer som föder och fostrar de barn som vårt land säger sig behöva skall hamna i fattigdomsfällan. Det måste självfallet vara ett av våra viktigaste mål att göra det möjligt för de föräldrar som vill ha flera barn att ha det, utan att därför hamna i fattigdomsfällan, utan att råka i en situation där de inte har någon valfrihet på det ena eller andra området.

Jag tycker det skulle vara fullständigt självklart att också säga att det inte kan vara rimligt att familjer som betalar flera gånger mer i skatt än de får tillbaka i bidrag skall behöva stå och stampa och begära socialbidrag. Jag tycker det skulle vara fullständigt rimligt att säga att vi självfallet måste underlätta för familjer som vill välja andra och billigare former av barnomsorg än den kommunala att göra detta. Då får vi ju ut mycket mera barnomsorg av knappa resurser! Då kan flera välja. Inte ens det var Evert Svensson beredd att svara på.

Naturligtvis tycker jag också att det hade varit mycket lätt att säga att existensminimireglerna måste ses över. De är ju tänkta att underlätta för de stora barnfamiljerna, samtidigt som det är de stora barnfamiljerna som inte kan utnyttja existensminimireglerna, därför att en förälder där ofta är hemma eller därför att familjen ofta bor i småhus, om än aldrig så högt belånat.

Jag har väldigt svårt att nöja mig med det enda konstaterande som Evert Svensson gjorde, nämligen att det kanske skulle bli bättre för barnfamiljerna och att socialdemokraterna vill ha till stånd en utjämning mellan barnfamiljer och familjer utan barn.

Jag skulle ha önskat ett ärligt svar där man hade sagt att det är helt uppenbart att den jämlika familjepolitik som vi har eftersträvat under hela 1970-talet inte har hållit måttet, utan att vi i stället måste gå in för en familjepolitik där föräldrarna själva får ta ett större ansvar för sina barn och där de får bättre möjligheter att välja den livsform samt barnomsorg som passar bäst i olika stadier av livet.

Anf. 70 INGEMAR ELIASSON (fp) replik:

Herr talman! Först några ord till om alkoholpolitiken. Utvärdering kan bli den obotfärdiges förhinder, säger och misstänker Evert Svensson. Den risken finns naturligtvis, det skall vi inte sticka under stol med. Därför är jag nog med att tala om utvärdering och uppföljning och inte om en ny utredning. En sådan skulle säkert kunna komma att spela den roll som varken Evert Svensson, jag själv eller någon annan som är angelägen om att få ned alkoholkonsumtionen vill.

Det är svårt med alkoholpolitik, det vill jag instämma i. Det är så mycket tyckande, säger Evert Svensson. Just det tycker jag är ett gott skäl för att försöka få till stånd mera vetande om sambandet mellan de medel som har använts och den konsumtionsförändring som har inträtt. Om vi kan byta ut tyckande mot vetande står vi på fastare grund och vet i vilken riktning vi kan gå vidare.

Tänk om vi här i riksdagen blev överens om ett gemensamt, preciserat mål för tillbakapressad alkoholkonsumtion! Tänk om vi politiker blev överens med Organisationssverige och på det viset fick en nationell samling kring detta största sociala problem! Då hade vi också en gemensam förpliktelse att vidta de åtgärder som gick i riktning mot det uppställda målet. Däri ligger en sådan målformulerings största värde.

I socialutskottet har vi alltså i dag informellt börjat diskutera frågan huruvida vi kan hjälpa barnfamiljerna. Jag är alldeles säker på att Evert Svensson inte kom till den överläggningen bara av hövlighet utan också därför att han ville söka bundsförvanter i arbetet på att förbättra familjestödet.

Jag vill för folkpartiets del ta vara på det som enar partierna och försöka hålla tillbaka det som skiljer oss åt. Eftersom Evert Svensson nämnde en barnbidragshöjning på 300 kr. måste jag ändå säga att det enligt vår mening är alldeles otillräckligt. Vårt förslag går ut på en höjning med 300 kr. för alla barn, 900 kr. till för det andra barnet i familjen, ytterligare 900 kr. för det tredje barnet osv. Jag hyser gott hopp om att det skall komma ut något bra ur dessa diskussioner för barnfamiljernas del. Vi ställer bara två grundvillkor, nämligen att den mesta hjälpen ges till flerbarnsfamiljerna och att det inte ökar budgetunderskottet. Det borde kunna vara en gemensam utgångspunkt.

Anf. 71 RUNE GUSTAVSSON (c) replik:

Herr talman! Jag vet inte om det var någon form av hälsning som Evert Svensson framförde från socialministern, men jag måste säga att det är mycket märkligt att vi för andra året i följd diskuterar familjepolitik i den allmänpolitiska debatten under socialministerns frånvaro. Därtill står den socialdemokratiska regeringen fullständigt tomhänt i den här frågan. Frågan har diskuterats och en mängd uppgifter har redovisats om familjernas situation. Ändå har socialdemokraterna ingenting alls att komma med. Som det nu ser ut har socialdemokraterna inte ens något förslag att framlägga

under denna vårriksdag. Det innebär att man under två regeringsår inte har presterat någonting.

Liksom Ingemar Eliasson hoppas jag att man skall ta vara på det som enar i den här frågan. Men jag vill också säga att som vi ser det från centerns sida är det viktigt att få ett paket, inte att plocka ut en liten bit. Vi har – jag upprepar det – lagt fram förslag som gäller barnbidrag, flerbarnsstöd, vårdnadsersättning och skattefrågan.

Ingvar Carlsson har nu igen talat om frihet, under stor uppmärksamhet från massmedia. Han började för ett år sedan, men jag kan inte finna att det har hänt någonting. Nu senast flyttade han fram positionen litet grand och erkände att socialdemokraterna har kört på den gamla rälsen alltför länge. Jag uppfattade honom så att han menade att det är tid att växla om till ett annat spår.

Om man drar ut konsekvensen av vad han har sagt om frihetsbegreppet, skulle socialdemokraterna i dag säga, genom Evert Svensson som företrädare för regeringspartiet: Vi är beredda att även diskutera vårdnadsersättningen och se till att arbetet med vård av barn värderas, oavsett om det sker i den kommunala barnomsorgen, om det sker i föräldrakooperativ eller om det sker i hemmet.

Anf. 72 EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Ingemar Eliasson talar om en nationell samling i fråga om alkoholpolitiken. Jag tycker faktiskt att det har varit en sådan samling under den senaste tiden. Jag vet inte annat än att det har varit detaljfrågor som diskuterats. I huvudfrågan, nämligen beskattningen, dvs. priset, har det rått en enighet som jag tycker kan kallas för nationell samling.

Vi får naturligtvis diskutera vidare, men jag känner till de där utvärderingarna. De förvandlas mycket lätt till utredningar, och så hänvisas det till dem när det kommer något förslag. Nu kommer det emellertid en proposition i höst, och då får vi titta på de här frågorna ytterligare.

Jag har gått till den här debatten med föresatsen att inte låta mig provoceras. I presidiet har vi bestämt oss för att låta göra en analys av de olika förslagen och ta upp debatten när vi har fått den analysen. Det skall bli intressant att ta del av den analys som skall göras av utskottets kansli – debatten kommer, fru Troedsson.

I dag tycker jag att jag skall nöja mig med detta. Barnfamiljerna har det besvärligt – det är ju utgångsläget – och kanske jag skall tillägga att det naturligtvis inte skall vara så att de skall gå till socialtjänsten för att få pengar till sina levnadsomkostnader när de är friska och de vuxna i familjen har arbete.

Anf. 73 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m) replik:

Herr talman! Ett litet svar fick jag, och det tackar jag varmt för. Jag skulle vilja be Evert Svensson att tänka igenom de andra frågorna också, för det finns precis lika självklara svar på dem, om man vill föra en sund familjepolitik.

Sedan när ni försöker pussla ihop det familjepolitiska paketet, testa förslagen mot de frågor jag ställde. Då har vi kanske chans att få en litet mera rättfärdig och jämlik familjepolitik än vi hittills har haft.

Anf. 74 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Den allmänpolitiska debatten har hittills i hög grad handlat om fördelningspolitik i vid mening, främst med inriktning mot barnfamiljernas situation. Det är naturligtvis bra att det förs en debatt om barnfamiljerna, även om diskussionerna om fördelningspolitiken i sin helhet borde föras i ett annat och vidare perspektiv.

Barnfamiljerna är aktuella därför att deras situation drastiskt har försämrats av den ekonomiska utvecklingen och därför att dessa familjer har missgynnats av den förda politiken, oavsett vilken regering som har suttit vid makten de senaste åren.

Men barnfamiljerna är också aktuella i debatten därför att de i högsta grad är representanter för de vanliga människorna med de vanliga inkomsterna. Och det är de vanliga människorna med de vanliga inkomsterna som har blivit de stora förlorarna i den kapitalistiska krisen.

Även om barnfamiljerna är stora förlorare, är det inte bara de som är förlorare. Reallönerna har faktiskt procentuellt sjunkit lika mycket för i stort sett alla vanliga löntagare sedan 1976, dvs. utvecklingen har varit lika dålig under det borgerliga väldet som under socialdemokraternas förvaltning av kapitalismen.

Värst är det naturligtvis för dem som redan 1976 var lågavlönade arbetare och tjänstemän. De som hade det dåligt då klarar sig givetvis allra sämst nu efter sju år av ytterligare reallönesänkningar.

Därför måste perspektivet i fördelningspolitiken lyftas över den, som jag tycker, ganska inskränkta nivå där man sysslar med omfördelning enbart mellan lågavlönade med eller utan barn eller bara inom löntagarkollektivet. Det kan ju inte vara nog.

Fördelningspolitiken måste naturligtvis gälla en omfördelning också från dem som har berikats av den utveckling som har gjort majoriteten av löntagarna fattigare. Det fordras, som vpk säger i sin ekonomisk-politiska motion, en räfst, där förmögenheter och rikedomar dras in till statskassan för att användas i en rättvis fördelningspolitik.

Fördelningen mellan arbete och kapital har nära nog helt kommit bort i den debatt som förs. Det är förståeligt, eftersom de borgerliga partierna värnar om borgerskap och profitörer, medan socialdemokratin å sin sida har ansträngt sig för att hålla tillbaka lönerna för de arbetande, samtidigt som man anser att vägen ut ur krisen är att vinsterna skall stiga på lönernas bekostnad.

Prognoserna visar att vinsterna under 1984 kommer att vida överträffa de vinster som gjordes för tio år sedan, 1974 – det år som hittills varit den svenska kapitalismens guldår. Nu talar inte kapitalet längre om ett guldår bara, utan om att 1980-talet skall bli kapitalismens decennium.

En kapitalism som får utvecklas efter sina egna drivkrafter är – vid sidan av

alla andra nackdelar – också ett ekonomiskt system som i sig självt garanterar största möjliga orättvisa. Detta faktum borde stämna en och annan socialdemokrat till eftertanke inför den politik som nu föreslås.

LO-tidningen har den 27 januari tagit upp detta tema och säger i en artikel om fördelningspolitiken: "Lika viktigt som det är att fördela vinsterna i näringslivet någorlunda rimligt mellan arbete och kapital är det att fördela lönerna rättvist mellan dem som redan har mycket och dem som i dag har för litet."

Då rör man vid båda de här områdena för fördelningspolitiken, men jag skulle vilja gå fram ännu hårdare. Jag vill nämligen påstå att man inte kan diskutera fördelningspolitik mellan olika inkomstskikt eller familjekategorier utan att i första hand diskutera fördelningen mellan arbete och kapital, mellan dem som har gjort stora vinster och dem som har förlorat, så att man får någonting över att fördela när man skall skapa en fördelningspolitik.

Fördelningspolitik – eller familjepolitik som man ibland kallar det när det gäller främst barnfamiljer – är någonting mycket vidare än att diskutera omfördelningar mellan dem som har det dåligt, om det är familjer med eller utan barn. Det borde företrädarna för de andra partierna inse, men jag tycker att det finns tecken i debatten som visar att de håller på att fastna just i frågan om människor har barn eller inte, medan de försummar frågan om familjerna tillhör de lågavlönade eller de högavlönade, dem som har förlorat eller dem som har gjort sig stora vinster.

Vänsterpartiet kommunisterna är ett parti som företräder de vanliga människorna. För oss är det viktigt att föra en politik för de breda folklagren, oavsett om de har barn eller inte, en politik för de fattiga på de rikas bekostnad, en politik för arbete och fördelning mellan arbete och kapital. Det är en politik i precis motsatt riktning mot den politik som nu har förts.

Vi föreslår till årets riksdag att man skall göra ingrepp mot de höga vinster som har skapat stora förmögenheter och mot dem som har tjänat på spekulation och inflation. Det borde vara en självklar målsättning för en arbetarpolitik i det läge som har uppstått. Vi föreslår att en helt ny fördelningspolitik skall utarbetas, som på ett mer grundläggande sätt värnar om dem som har det i verklig mening dåligt. Som ett led i en sådan politik måste bl. a. ingå ett nytt och rättvisare skattesystem och en allmän socialförsäkring mot alla typer av inkomstbortfall, etc. Det finns många inslag i en sådan fördelningspolitik. Höjd förmögenhetsskatt, ökad skatt på aktiehandeln och skatterabatt i de vanliga inkomstlägena är inslag i vpk:s skattepolitik på kort sikt. På lång sikt måste produktionsskatt införas tillsammans med en statskommunal enhetsskatt som verkar inkomstutjämnande. De indirekta skatternas betydelse måste minska för den vanlige konsumenten, vilket kan ske genom en produktionsbeskattning.

Matmomsen måste slopas. Vi föreslår en övergångsperiod på tre år, där konsumenterna redan under första året får del av sänkta kostnader för viktiga baslivsmedel genom subventioner. Vi föreslår att barnbidragen höjs till över 4 000 kr. per år. Vi vill även förbättra barnfamiljernas bostadsbidrag.

När det gäller våra speciella förslag till årets budget beträffande

barnfamiljerna vill jag framhålla att de flesta tvåbarnsfamiljer skulle tjäna ungefär 3 500 kr. på våra förslag, medan tvåbarnsfamiljer i relativt vanliga inkomstlägen skulle tjäna mellan 5 000 och 6 000 kr. Det är ändå en ganska stark förbättring.

Som jag har sagt förut är detta emellertid ganska kortsiktiga förslag med inriktning på årets budget. I ett längre perspektiv behövs en helt ny fördelningspolitik värd namnet. Fördelningspolitiken i stort ser nu närmast ut som själva skattepolitiken: ett oerhört lapptäcke med den ena lappen löst påsydd på den andra.

Jag håller med Evert Svensson om att man måste se de fullständiga effekterna av fördelningspolitiken. Det är bra att Ingemar Eliasson tar initiativ till en översyn av situationen. Jag tror samtidigt att det inte är någon mera vågad gissning att anta att de besuttnas stora vinster och rikedomar kommer att lämnas utanför en sådan fördelningspolitisk översyn. Man kan se sådana tendenser i debatten.

I samband med denna debatt har moderaterna framträtt såsom företrädare för barnfamiljerna och för en rättvis fördelningspolitik. Jag måste säga att det under dagen har varit direkt påfrestande att höra deras tal om rättvisa och solidaritet. Jag anser att ordet solidaritet i moderaternas mun inte är någonting annat än ett slagord. De känner inte innehållet i det begreppet.

Adelsohn och hans parti har visat sig fullständigt samvetslösa och utan varje uns av politisk moral genom att skickligt underblåsa och rida på primitiva egoistiska stämningar i samhället. Man väjer inte ett ögonblick för att gå till motangrepp mot kollektiva lösningar på skilda samhällsområden, kollektiva lösningar som är den grundläggande förutsättningen för att det stora flertalet människor skall få sina behov av vård, omsorg, utbildning, arbete och ekonomisk trygghet tillgodosedda. Även dessa saker är delar av fördelningspolitiken. Genom attacker mot den offentliga sektorn attackerar man även stora delar av fördelningspolitiken.

Den politik som nu läggs fram av moderaterna och som det har talats så mycket om under de senaste dagarna i massmedia har hämtats direkt från en artikel i SAF-tidningen i december, där man föreslår ett skatteavdrag såsom lösning på problemet med barnfamiljerna. I artikeln föreslås att ett belopp mellan 10 000 och 15 000 kr. vore lämpligt såsom skatteavdrag för en barnfamilj. Moderaterna har fastnat för det högre beloppet. I samma artikel har en journalist undersökt hushållens ekonomiska marginaler och funnit att det inte finns några marginaler alls. Tvärtom, sägs det i SAF-tidningen, slutar löntagarbudgeten i regel på minus – vilket ju inom parentes sagt också bevisas av att en halv miljon människor behöver socialhjälp för sitt uppehälle.

Om man ställer det faktiska förhållandet vad gäller reallöneutveckling och den nyss nämnda undersökningen mot de oerhörda vinster som skapats och de stora förmögenhetsomflyttningar som skett och enligt regeringens finansplan skall fortsätta på samma sätt under nästa år, så måste man väl som sunt tänkande politiker komma till en annan slutsats än att man skall omfördela mellan familjer som har barn och familjer som inte har barn. Det

kan ju inte vara bara dem det gäller, även om man också måste se till relationen mellan de båda familjetyperna. Man måste också se till omfördelningen mellan arbete och kapital, mellan dem som säljer sitt arbete och dem som tjänar på det, för barnfamiljer ser inte likadana ut om de tjänar 60 000 eller 160 000.

Jag väntar mig just inget besked från moderaterna i denna fråga, för jag vet var de står. Men jag vill ändå påtala det ihåliga i deras politik.

Jag måste ställa frågan till de andra partiernas företrädare: Föranleder det faktum att en del av befolkningen, i regel de redan besuttna, de med stora tillgångar, de med aktieinnehav, har blivit rikare – mycket rikare – under en följd av år, samtidigt som löntagare i allmänhet och barnfamiljer i synnerhet har blivit fattigare, någon som helst tanke när det gäller var man skall söka medel för att föra en rättvis fördelningspolitik, eller tänker ni falla in i moderaternas inskränkta debatt om fördelning mellan fattigt folk?

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 75 KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Utgångspunkten för regeringens arbete för jämställdhet mellan kvinnor och män är ekonomiskt oberoende, och grunden för detta är rätten till ett eget förvärvsarbete. För att uppnå detta krävs kraftfulla åtgärder i syfte att stärka kvinnornas ställning på arbetsmarknaden, bl. a. genom att motverka könsbundna yrkesval.

Trots den ogynnsamma sysselsättningsutvecklingen under senare år har kvinnorna lyckats hävda sin ställning på arbetsmarknaden förhållandevis väl. Sedan 1960-talets början har andelen kvinnor på arbetsmarknaden ökat kraftigt. Nu finns 80,5 % av kvinnorna i åldrarna 20–64 år i arbetskraften mot 89,5 % för männen. Arbetslösheten i Sverige är dock högre för kvinnorna än för männen. Bland de deltidsarbetande och bland de latent arbetslösa är merparten kvinnor.

Merparten av kvinnor återfinns också inom ett begränsat antal yrken. Eftersom kvinnornas arbetsmarknad är betydligt snävare än männens, blir kvinnorna svagare i konkurrensen om arbetstillfällena. Denna situation kommer att förvärras på grund av den ökade användningen av ny teknik inom kontoren, omstruktureringen av den svenska industrin och den stagnerande sysselsättningsutvecklingen inom kommuner och landsting. Alltjämt väljer flickor och pojkar traditionellt könsbundna utbildningsvägar.

Därför är det särskilt viktigt att jämställdhetsfrågorna betonas på samtliga utbildningslinjer och att systematiska åtgärder vidtas för att vidga kvinnornas utbildnings- och yrkesval.

I detta syfte har regeringen vidtagit flera åtgärder. Under sommaren 1983 tillsattes en arbetsgrupp inom regeringskansliet med uppgift att kartlägga kvinnornas framtida arbetsmarknad.

Under budgetåret 1984/85 skall ett förslag till åtgärdsprogram presenteras. Vidare har 10 milj. kr. avsatts för en kampanj i syfte att öka flickornas och

kvinnornas intresse för industrin och den nya tekniken. Bakgrunden till denna kampanj är självklar: endast en fjärdedel av de anställda inom industrin är kvinnor, och av dessa återfinns de flesta inom okvalificerade och rutinbetonade arbetsuppgifter.

Några glimtar från de olika projekten.

LO och TCO ger i samarbete med SAF information i skolorna i fem olika län. Kvinnor som valt mansdominerade yrken skall gå ut i skolorna och berätta om sina jobb och hur det är att arbeta i ett ovanligt yrke. De har mött ett enormt gensvar på skolorna. Företagen har också varit mycket tillmötesgående och släppt loss flickorna för denna skolinformation. Inte mindre än ca 130 s. k. brytarflickor är nu klara att gå ut i skolorna.

Föräldrarna är naturligtvis också oerhört viktiga för ungdomarnas yrkesval. De tekniska högskolorna, LO, TCO och SAF har koncentrerat sig på skolans personal, företag och elever, men inte orkat med föräldrarna också. Här kompletterar Frederika-Bremer-Förbundet med informationsverksamhet riktad till föräldrar i några län.

En annan viktig del i vår kampanj är att stimulera flickor och kvinnor att intressera sig för data och datateknik. Detta område har varit – och är – mycket mansdominerat.

För att stimulera flickorna att ta in något av pojkarnas försprång organiseras nu särskilda studiecirklar, datastugor osv. för kvinnor. Det gäller både grundutbildning och vidareutbildning. Studieförbunden ABF och TBV gör särskilda satsningar på några större arbetsplatser. Internatkurser för invandrarflickor och deras mödrar skall ordnas i sommar på en kursgård som har datautrustning. Studiebesök på företag med datateknik ingår i kurserna.

Det sjuder alltså av verksamhet över hela landet. Det gensvar som kampanjen har gett är stimulerande. Kanske tyder det på att tiden äntligen är mogen för en ordentlig vidgning av kvinnornas arbetsmarknad. En snöboll har börjat rulla, och kampanjen bidrar med att ge den extra fart. Jag hoppas att vi om tio år har förändrat den tudelade arbetsmarknaden och att det då är lika vanligt att flickor väljer ingenjörsutbildning som vårdutbildning. Under sensvåren och hösten kommer uppföljningskonferenser att genomföras i alla län. Därmed hoppas vi att planerare och beslutsfattare på länsnivå skall påverkas och stimuleras av erfarenheter från de olika projekten.

I flera olika utredningar och kommittéer behandlas jämställdhetsfrågor ur olika aspekter. Jag skall inte här redogöra för alla utan nöjer mig med några exempel. I delegationen för arbetstidsfrågor, DELFA, har i tilläggsdirektiven 1983:12 uttalats att huvuduppgiften bör vara att ur ett brett perspektiv ta fram underlag om arbetstidernas roll vad gäller sysselsättning, samhälls- och arbetsmiljö, jämställdhet, fördelningsfrågor m. m.

Arbetstiden är mycket ojämnt fördelad mellan kvinnor och män. Den genomsnittliga veckoarbetstiden är ungefär tio timmar längre för män än för kvinnor. Övertidsarbetet, som främst utförs av män, ökar. Från jämställdhetssynpunkt är detta oroväckande. Det förstärker de traditionella könsrollsmönstren, i vilka ingår att kvinnorna utför merparten av det obetalda arbetet.

Även männens roll i jämställdhetsarbetet och på arbetsmarknaden undergår stora förändringar. Män bör få ökade möjligheter till stöd bl. a. när det gäller att bryta traditionella könsrollsmönster. Därför har en arbetsgrupp tillsatts med uppdrag att till hösten 1984 presentera ett idéprogram om hur den traditionella mansrollen kan förändras i riktning mot jämställdhet mellan kvinnor och män.

En delegation för jämställdhetsforskning, JÄMFO, har knutits till arbetsmarknadsdepartementet. Delegationen har till uppgift att initiera, följa och samordna forskning beträffande jämställdhet och kvinnors roll i samhällsutvecklingen. Dessutom skall delegationen följa frågor som rör rekrytering av kvinnor till forskning och kvinnliga forskares villkor. I och med att JÄMFO inrättats har jämställdhetsforskningen fått en mer framskjuten plats. Det är bra.

Jämställdhetsombudsmannen, JÄMO, har som uppgift att se till att jämställdhetslagen efterlevs och att sprida information. Till JÄMO har såväl antalet anmälningar som antalet förfrågningar ökat påtagligt.

Förutom behandlingen av enskilda ärenden har JÄMO fortsatt uppföljningen av en undersökning av dataföretag och en undersökning beträffande de kvinnliga prästernas arbetsförhållanden i svenska kyrkan. Vidare pågår undersökningar om jämställdheten inom bankerna och i tidningsbranschen.

För att kunna fullgöra sin skyldighet att informera kommer JÄMO att ge ut ett informationsblad en gång i kvartalet. I tidningen, som kommer att heta Nya Jämsides, disponerar JÄMFO och jämställdhetssekretariatet i arbetsmarknadsdepartementet utrymme för information från sina verksamhetsområden. Nya Jämsides är under tryckning och kommer snart.

Vad beträffar anslagen har JÄMO undantagits från den 2-procentiga nedskärningen och får även en förstärkning på handläggarsidan.

Trots det kärva ekonomiska läget i landet har jämställdhetsarbetet fått en förstärkt position, dels genom ett effektivare arbetssätt genom inrättandet av jämställdhetssekretariatet på arbetsmarknadsdepartementet, dels genom utvidgningen av jämställdhetsrådet, dels genom inrättandet av såväl JÄMFO som Delfa och dels genom de särskilda projekt som pågår på jämställdhetens område.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag ändå framhålla att det personliga engagemanget från enskilda kvinnor och män i vardagsarbetet är oerhört väsentligt för att visa att jämställdheten i samhället inte bara blir paroller. Det viktigaste är att det förs en ekonomisk politik som präglas av solidaritet och rättvis fördelning. Detta är grunden för all jämställdhet.

Anf. 76 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Ingegerd Troedsson gav i sitt anförande tidigare en utförlig bakgrund till de problem som jag skall ta upp, nämligen beskattningens effekter för familjerna. Men låt mig först med anledning av att Stig Josefson i sitt tidigare anförande kritiserade en annons vi moderater har publicerat i en del tidningar lägga några saker till rätta.

Stig Josefson ansåg att beskattningens effekter för olika inkomsttagare redovisades felaktigt i denna annons. Det han framför allt vände sig emot var att det inte klart framgick, som han sade, att arbetsgivaravgifter betalas av arbetsgivaren och alltså är något som kommer utöver lönen. Följande står faktiskt klart och tydligt i denna annons:

”Det är Du som egentligen betalar arbetsgivaravgifterna. De beräknas på Din lön, men betalas in av arbetsgivaren. De tolv olika löneskatterna uppgår sammanlagt till 36,25 % utöver lönen.”

När det gäller redovisningen av exempel, som Stig Josefson nämnde, framgår exakt samma sak.

Barnfamiljer som inte klarar sin ekonomi utan barnbidrag, bostadsbidrag och annat stöd betalar samtidigt skatt. Det vore egentligen mer naturligt att familjer som faktiskt har behov av bidrag inte skall betala skatt och att barnfamiljer som betalar skatt inte skall behöva bidrag.

Det är i främst tre avseenden som inkomstskattesystemets struktur skapar problem för barnfamiljerna.

För det första tas det vid beskattningen i dag ingen hänsyn till hur många som skall leva på familjens samlade inkomst. Beskattningen sker inte med hänsyn till försörjningsbördan eller, om man så vill, efter bärkraft. Det är naturligtvis skillnad på skattebetalningsförmågan i två familjer med sammanlagt 100 000 kr. i inkomst om den ena familjen har tre barn och den andra inga alls.

För det andra har det, genom den statliga skatteskalans starka progressivitet, stor betydelse för skattens storlek hur inkomsten är fördelad mellan två förvärvsarbetande i en familj. Tjänar familjen totalt 120 000 kr. är det stor skillnad på skattens storlek om det är en som tjänar in inkomsten resp. om den är fördelad på två som vardera tjänar 60 000 kr. eller om fördelningen mellan makarna är en annan.

För det tredje ger kombinationen av höga marginalsatser och avtrappade bostadsbidrag så förödande effekter att den totala marginaleffekten kan bli uppemot 100 %.

Vi moderater har under lång tid krävt att det vid beskattningen skall tas hänsyn till försörjningsbördan. Vi har hittills inte fått något större gehör för dessa synpunkter.

I den inkomstskattemotion som vi presenterat under den allmänna motionstiden har vi lagt fram förslag om en skatteomläggning som innebär en omfördelning till barnfamiljernas förmån. Vårt förslag har fått positivt gensvar i de mest skilda politiska läger. Någon bärande kritik mot förslaget har inte hörts.

Samtidigt har emellertid alternativa förslag presenterats. De har ofta, som exempelvis förslaget från TCO, inneburit att man förordar höjda barnbidrag i stället för barnavdrag vid beskattningen. De höjda barnbidragen vill man finansiera genom skattehöjningar.

Herr talman! Vetskapen om att det behövs en omfördelning av våra resurser till förmån för barnfamiljerna får inte leda till en slentrianmässig höjning av barnbidragen som finansieras genom slentrianmässigt ökad skatt.

Det är en väsentlig skillnad mellan höjda barnbidrag och avdrag vid beskattningen. Bidrag ökar familjernas beroende av staten, ökar skattetrycket och ökar den s. k. rundgången.

Vårt förslag om grundavdrag för barn ger barnfamiljerna mer kvar av inkomsten efter skatt. Det är ett steg på vägen mot ett skattesystem som gör det möjligt för flertalet, såväl familjer som andra, att klara sig utan bidrag.

Att det är en riktig väg tycks allt fler inse. I ledaren i tidningen Broderskaps senaste nummer – utgiven av Sveriges kristna socialdemokraters förbund – står följande att läsa:

”Vi tror också att moderaterna har en poäng med ett inkomstneutralt skatteavdrag jämfört med fortsatta ökningarna av barnbidragen som t. ex. TCO förordar. Det naturliga är ändå att även barnfamiljerna ska leva av sina inkomster.”

Vad TCO föreslår är att skatterna skall höjas med drygt 10 miljarder kronor. Dessa pengar skall sedan betalas ut genom ökade barnbidrag. Det är en onödig omväg, som innebär att rundgången ökar, skattetrycket skärps och den stora offentliga sektorn blir ännu större.

Det moderata förslaget om beskattning med hänsyn till försörjningsbördan innebär att ett grundavdrag för barn införs vid den kommunala beskattningen. Avdraget bör införas stegvis och efter det sista steget uppgå till 15 000 kr. per barn upp t. o. m. 17 års ålder. Vid en kommunalskatt på 30 kr. blir det en nettoskatteminskning per barn på 4 500 kr. Det totala skattebortfallet för kommunerna blir ungefär 8,5 miljarder kronor.

Förslaget innebär vidare att det allmänna grundavdraget vid den kommunala beskattningen minskas från i dag 7 500 kr. till 3 000 kr. när barnavdraget är fullt genomfört. Det innebär en kommunalskatteökning på 1 350 kr. netto för inkomsttagare som i dag har över 7 500 kr. i årsinkomst. Det innebär – vilket är viktigt och tyvärr ofta har fallit bort vid presentationen av vårt förslag – att marginalskatterna sänks utöver vad vi i övrigt föreslår för att fullfölja den inkomstskattereform som den borgerliga trepartiregeringen var överens om i februari 1981. Genom dessa sänkningar av den statliga inkomstskatten kompenseras det stora flertalet heltidsarbetande för den skatteökning som blir följderna av det minskade kommunala grundavdraget.

Den sammantagna effekten av vårt förslag blir således en total minskning av skattetrycket. Genom en omfördelning mellan barnfamiljer och barnlösa riktas skatteminskningen till största delen till barnfamiljerna. Genom den teknik vi valt gynnas främst familjer med låga inkomster, familjer med många barn, familjer med bara en inkomsttagare.

Det har tidigare diskuterats vad som kan hända för familjer som har låg inkomst eller många barn och kommer i en situation där de inte kan utnyttja barnavdragen fullt ut med vårt system. Det har vi också redovisat i vår motion. Där är tanken att vad man skulle kunna kalla en negativ skatt, som uppgår till det outnyttjade avdraget multiplicerat med kommunalskattesatsen, i första hand avräknas mot den statliga skatten och i andra hand betalas ut kontant.

Det system vi föreslår är faktiskt enkelt att administrera. Det innebär inga

problem vid deklarationen; inga ytterligare uppgifter än de man nu lämnar om familjen och sig själv behöver lämnas. Det sköts i övrigt genom det system som finns för debitering och upptagning av skatt.

För vissa kategorier kan särskilda kompensationsåtgärder bli nödvändiga. Det kan gälla barnlösa studerande, som delvis finansierar sina studier med förvärvsarbete. Det kan gälla pensionärer med låga inkomster. Vägar för att uppnå kompensation för detta redovisas också i motionen.

Herr talman! De två andra problem som inkomstbeskattningen skapar för familjerna kan bara lösas genom fortsatta sänkningar av marginalskatten, skatten på inkomstökningar. Då blir det nämligen mindre betydelsefullt hur inkomsterna fördelas mellan två makar eller sammanboende. De sammantagna marginaleffekterna blir naturligtvis också mindre.

På lång sikt menar vi att den statliga inkomstskatten skall avskaffas utom för de allra högsta inkomsterna. Som delmål bör flertalet heltidsarbetande ha högst 40 % marginalskatt, samtidigt som marginalskattetaket blir högst 70 %. Vi föreslår också, i likhet med vad vi tidigare har gjort, att inflationsskyddet när det gäller den statliga skatteskalen skall återinföras för att hindra automatiska skärpningar av skattetrycket till följd av inflation.

Evert Svensson har tidigare i debatten, som har varit intressant att följa, avstått från att över huvud taget kommentera de förslag som har lagts fram och också avstått från att redovisa egna synpunkter på familjepolitikens framtida utformning. I det avseendet lät Evert Svensson som ett svagt eko av Olof Palme tidigare i debatten. Evert Svensson sade bl. a. att man naturligtvis var tvungen att väga motionerna mot att det samtidigt föreslås större besparingar än regeringen är beredd att acceptera.

Jag vill avslutningsvis ta upp den mycket tvivelaktiga debatteknik som används, när man isolerat bedömer en besparingseffekt för de enskilda människorna och utfallet av den utan att ta hänsyn till vilka effekter det minskade budgetunderskottet får. Vår ekonomiska politik innebär att budgetunderskottet nästkommande budgetår blir ungefär 12 miljarder lägre än med regeringens politik. Om man tar en tvåbarnsfamilj som genomsnitt, innebär vårt förslag att skuldsättningen för den familjen via staten minskar med 6000 kr. och att den årliga ränta man har att betala – det tvingas man göra på ett eller annat sätt, genom utebliven skattesänkning eller uteblivna utgiftsökningar av olika slag – är 600 kr. för varje år, och de 600 kronorna tas ut för varje år man inte amorterar på statsskulden. De 12 miljarder, som vi kan spara 1984/85, blir fem år senare uppemot 20 miljarder.

Det är viktigt att påpeka detta, när socialdemokraterna för en kampanj där man enbart ser på effekterna av besparingarna i sig och inte effekterna på samhällsekonomin i stort och för framtiden av den ekonomiska politik vi moderater förordar.

Anf. 77 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Jag sade beträffande den annons jag riktar kritik mot att jag trodde att det var ett olycksfall att den hade införts. Nu försvarar Bo Lundgren annonsen, och det gör mig än mer bekymrad. Den har utformats så

att det med stor stil står i rubriken: "Inkomst 80 000 Skatt 67 000 Det är inte klokt!" Med liten stil står sedan det som Bo Lundgren talade om. Detta måste skapa intrycket att skattens storlek är av denna omfattning. Även den tabell som finns där är så uppställd att man får detta intryck.

Jag tycker att det är beklagligt att man på det sättet vill vilseleda allmänheten, och jag hoppas faktiskt fortfarande att det är ett olycksfall och att man inte medvetet går ut med en vilseledande annons och skapar missnöje och en felaktig uppfattning om vad skattereformen verkligen medför.

Anf. 78 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det annonsen försöker åskådliggöra är att en inkomsttagare som får en bruttolön på 80 000 kr. samtidigt svarar, direkt eller indirekt, för skattebetalningar på 67 000 kr. Det framgår också tydligt och klart av annonsen, såväl av det som skrivits med relativt fet stil som av det som skrivits med en mindre fet stil i en speciell ruta.

Anf. 79 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! Efter detta inlägg kan jag konstatera att man medvetet försöker skapa denna uppfattning om skattereformen. Jag tror att Bo Lundgren liksom jag har fått samtal från oroade människor, som frågar om detta stämmer med verkligheten. Det jag vädjar om är att vi här i riksdagen skall informera om vad riksdagsbeslutet innebär, så att vi inte skapar sådana missförstånd som denna annons otvivelaktigt ger anledning till.

Anf. 80 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Den del av annonsen som Stig Josefson har kritiserat berör i och för sig inte den skatteuppgörelse som träffades mellan socialdemokraterna och mittenpartierna. Detta finns redovisat på annat ställe. Annonsen pekar på de skatter som har införts eller höjts och som gäller "bilar, bensin, olja, el, sprit, tobak, spel och lotterier, kasset- och videoband m. m.". Vi redovisar också att vi när det gäller sprit- och tobaksskatten av olika skäl har accepterat de höjningar som genomförts.

Talmannen anmälde att Stig Josefson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 81 AINA WESTIN (s):

Herr talman! Barnen är en grupp i samhället som vi politiker bär ett särskilt stort ansvar för. Bl. a. ankommer det på oss att forma utvecklingen på ett sådant sätt att barnen ges möjligheter till goda och trygga uppväxtvillkor.

Barns villkor och barnomsorgens utformning har varit föremål för diskussion i kammaren vid åtskilliga tillfällen. Vid måndagens interpellationsdebatt handlade det främst om huruvida delar av den kommunala barnomsorgen skall tillåtas bli föremål för en privatisering. I den frågan tycks det råda total borgerlig enighet. Förslaget om att låta privata intressen ta över gäller inte bara området barnomsorg. Också inom andra delar av vården och

omsorgen som i dag sköts av kommuner och landsting vill man stödja privata initiativ och se dem utvecklas.

Herr talman! Jag vill uttrycka starka farhågor för en sådan utveckling och vill ställa frågan: Vilka drivkrafter är det egentligen som ligger bakom förslagen om privatisering av vård och omsorg?

Jo, drivkrafterna är naturligtvis de, att man på sikt vill öppna de sektorer jag nämnt för ren affärsverksamhet. Precis som varor säljs på marknaden vill man sälja för människorna nödvändiga tjänster. Man ser sektorerna vård och omsorg som en lukrativ marknad. Jag kan inte se annat än att det är tankegångar i den här riktningen som ligger bakom förslagen om privatisering. Mot dessa "nygamla" förslag vill jag anföra följande.

Varken inom barnomsorgen, sjukvården eller inom något annat omsorgsområde – som i dag kommuner och landsting svarar för – kan medborgarna i gemen ha någon glädje av att viktiga tjänster privatiseras. Risken är stor för att det på sikt blir tjockleken på den enskildes plånbok som blir avgörande för huruvida nödvändiga tjänster skall kunna efterfrågas eller inte. Vidare: Hur vård, barnomsorg och annan social service skall utvecklas, liksom nivån på standarden på dessa områden, bör människorna själva – genom politiskt demokratiska beslut – bestämma om. Privatiseras väsentliga delar går människorna miste om denna möjlighet. Jag tror inte att en majoritet av svenska folket vill se en sådan utveckling. Detta mot bakgrund av att privata intressen aldrig i någon större utsträckning visar några tecken på att vilja se till individernas verkliga behov av social trygghet.

Vi har i dag kooperativa former av barnomsorg och ideella organisationer som driver daghem med god kvalitet på omsorgen, och det är positivt. I dessa fall utgår statsbidrag. Men vad diskussionen nu handlar om är: Skall man uppmuntra företag att driva daghem genom att ge dem statsbidrag till verksamheten? Jag kan inte se annat än att detta måste bli en affärsmässigt driven verksamhet. Verksamheten skall bli effektivare och därmed billigare, säger man. Det skall bl. a. ske genom mindre och effektivare personal, mindre ytor och fler barn. Men det är ju mot nedskärningar av det här slaget som det finns en stark opinion från personal och föräldrar i kommunerna i dag. Jag har svårt att tänka mig personal och föräldrar acceptera en barnomsorg med den utformningen för att den bedrivs av ett privat företag. Det är välgörande att socialministern klart deklarerat att han tänker föreslå regeringen att inga statsbidrag beviljas till privata daghem drivna i vinstintresse. Som en följd därav har Electrolux styrelseordförande givit besked om att man inte tänker starta det privata daghemsbolaget Leka, lära AB. Det var ett förnuftigt beslut.

Samtidigt som jag är djupt kritisk till de privatiseringsförslag som diskuterats under den senaste tiden vill jag understryka att det finns mycket som skulle kunna förbättras inom de områden jag här berört, t. ex. inom barnomsorgen. Jag anser att vi är en bit på väg i den riktningen. Regeringen har t. ex. avsatt 30 milj. kr. som skall användas till utvecklingsverksamhet i syfte att utveckla och förnya barnomsorgen. Nyligen har socialstyrelsen presenterat ett förslag till pedagogiskt program för barnomsorgen som nu

skall diskuteras bl. a. inom berörda personalgrupper. Vi har utredningar som har i uppgift att se över formerna för den framtida fritidshemsverksamheten och som ser över utbildningarna för de anställda inom barnomsorgen.

Vidare: Dagligen pågår det diskussioner bland administratörer, politiker och berörd personal ute i kommunerna om vad som kan göras för att göra barnomsorgen ännu bättre. Jag vill starkt understryka att de erfarenheter och kunskaper som finns hos de yrkesgrupper som arbetar inom barnomsorgen kan tas till vara bättre än vad som nu är fallet. Genom att ge personalen större inflytande över sin arbetssituation och genom att ge dem ökade befogenheter att själva fatta beslut och ta ansvar för den dagliga verksamheten skulle vi få ett bättre resursutnyttjande inom barnomsorgen – det är jag övertygad om.

Vidare anser jag det vara viktigt att tillföra barnomsorgen resurser genom att ge föräldrar rätt att engagera sig i verksamheten. Här behövs massor av experiment, och sådana skall naturligtvis uppmuntras.

Beträffande de utvecklingslinjer jag här nämnt vill jag understryka att svaret definitivt inte är privatisering, utan ökad demokratisering.

I min inledning poängterade jag hur viktig barnomsorgen är för att trygga goda uppväxtvillkor för barnen. Barnomsorgen är också en utomordentligt viktig jämställdhetsfråga. Skall främst kvinnorna kunna vara på arbetsmarknaden och där göra de insatser de vill och hoppas kunna göra krävs att barnen har en kvalitativt bra omsorg. Det är ett krav som kommer att vara lika starkt framöver – kvinnorna kommer att kräva sin självklara rätt till arbete och en plats på arbetsmarknaden.

Tyvärr måste vi konstatera att köerna till dag- och fritidshem fortfarande är långa – många barn som behöver en plats i barnomsorgen kan inte få det. Vad vi också kan konstatera är att LO-grupperna har sämre möjligheter att utnyttja den kommunala barnomsorgen jämfört med TCO och SACO/SR, även om barnomsorgen för dessa grupper är långt ifrån tillfredsställande. Orsakerna till detta är:

1. Den kommunala barnomsorgen är fortfarande anpassad så att den framför allt tillgodoser behovet av barnomsorg för de dagtidsarbetande föräldrarnas barn, och den faktiska situationen är att många föräldrar inom LO-kollektivet arbetar på obekväma arbetstider.

2. Det är de välutbildade och välsituerade som har de största chanserna att utnyttja reformen. De kan på ett helt annat sätt än andra grupper utöva påtryckningar på de myndigheter som har att handlägga frågorna.

3. Många kommuner har ökat daghemsavgifterna, vilket gör att föräldrar i låg- och mellaninkomstskikten inte har råd att utnyttja den kommunala barnomsorgen.

Det finns bara ett sätt att komma till rätta med denna snedfördelning. Det är att bygga ut den kommunala barnomsorgen. Det visar bl. a. uppgifter från Stockholms kommun, där man under lång tid haft en kraftig utbyggnad och där denna snedfördelning inte förekommer.

Barnomsorgen är en investering i barnen. Barnens behov av utveckling och trygghet skall inte i första hand diskuteras i ekonomiska termer. Men det är bra att det finns ekonomiska underlag att bedöma vad det kostar att

tillgodose detta behov. Flera undersökningar visar att det i de flesta fall är lönsamt för samhället att bygga ut barnomsorgen.

I en undersökning gjord av Kommunförbundet framgår bl. a. följande: För en kvinna med ett barn skulle produktionsvärdet vid en genomsnittlig arbetstid på 13 timmar per vecka täcka kostnaderna för barnomsorgen för barnet från ettårsdagen tills barnet fyllt tio år. Om kvinnan arbetar mer än 13 timmar per vecka ökar den samhällsekonomiska vinsten. Vid heltidsarbete uppgår den samhällsekonomiska vinsten till ca 74 000 kr. per år, om vinsten fördelas på de nio år barnet får omsorg. Även vid genomsnittlig deltid är det samhällsekonomiskt mer lönsamt att bygga ut barnomsorgen med småbarnsplatser än att utgå ifrån treårsåldern.

Herr talman! Vi får inte släppa målsättningen att på sikt nå full behovstäckning. Därför är det också viktigt att arbeta fram en ny utbyggnadsplan. Jag tvivlar starkt på att experiment med privat barnomsorg hjälper oss att uppnå detta mål.

Anf. 82 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Jag har väl liksom föregående talare varit litet besviken över att socialdemokraterna inte har kommit med mer konkreta debattinlägg beträffande familjepolitiken. I olika sammanhang här har det talats om privatiserade daghem. Bl. a. vårt parti har varit inblandat i denna debatt. För vår del anser vi, att när vi nu har så stora problem på familjepolitikens område, då det gäller tillsynen av barnen, finns det skäl att prova privatiserade daghem. Jag vet inte om Aina Westin helt avvisar tanken. I varje fall avslutade hon sitt anförande med att säga sig vara tveksam.

Nu avsåg jag emellertid att tala om befolkningstalet här i landet. Under 1983 var det ett rekordlåg barnafödande i Sverige. Enligt statistiska centralbyrån noterades ett överskott. Antalet födda översteg antalet avlidna med 800. Men redan i år, 1984, finns det risk för ett födelscunderskott. Naturligtvis anar många ugglor i mossen. Våra motståndare – om jag får kalla dem så – menar att vi inte har någon anledning att föda många barn, som naturligtvis inte är märkvärdigare än andra, för att bevara den svenska folkstammen, som många uttrycker saken. Sådana tankar kan möjligen, säger man, leva kvar hos de klassiskt konservativa och förmodligen också inom den nya politiska högern, som gått i hårdliberalismens skola. Då skulle avsikten vara att man vill ha billig arbetskraft. Sådana argument används i debatten.

Men samtidigt som befolkningen blir äldre fortsätter medellivslängden att öka, och ett mindre antal barn föds. Detta skapar naturligtvis obalans. Det blir en felaktig befolkningspyramid, som på sikt kommer att medföra stora försörjningsbördor för de unga, som inte bara skall försörja en allt äldre befolkning, sig själva och ett nytt ungt släkte. De produktiva generationerna tvingas också att bekymra sig för sin egen ålderdom. Hur skall de produktiva generationerna, med en krympande ung generation bakom sig, kunna garantera en trygg försörjning för de äldre, för de unga och när det gäller sin egen ålderdom? En svacka i nativiteten utlöser alltid ökad aktivitet från

politikerkhåll. Redan på 1930-talet tillsattes en befolkningskommission som rekordsnabbt fick plocka fram en hel rad åtgärdsförslag. Just nu sitter vår framtidsminister Ingvar Carlsson och bryr sitt huvud över var orsakerna till den nuvarande låga nativiteten ligger. Nu på fredag skall framtidsministern återigen svara på en interpellation av Gunnar Björck i Värmdö. För precis ett år sedan ägde en interpellationsdebatt rum med samma personer som nu är inblandade – då var det vid Sergels torg, nu blir det här. Det skall bli intressant att höra om något nytt tillförs debatten i förhållande till för ett år sedan.

Forskare och samhällsdebattörer lämnar sina bidrag till diskussionen, men det blir inte mycket mer än diskussionsinlägg. Man kan fråga sig varför. Antagligen är det svårt att hitta något Columbi ägg, som kan användas för den mångfald av kulturer och samhällssystem som har drabbats av samma fenomen.

14 forskare, författare och politiker har på uppdrag av regeringen gett sina synpunkter i befolkningsfrågan. Kvinnans frigörelse och ökat inträde på arbetsmarknaden spelar förmodligen en stor roll, menar dessa. Det är för dyrt med barn, är också en aspekt. Vidare anføres att det är obekvämt med för många barn. Rädsla för framtiden och oro för krig är också skäl som anges. Många känner att de inte orkar och inte har ekonomiska resurser.

En förbättring av situationen skulle naturligtvis kunna ske genom ett ökat ekonomiskt stöd till flerbarnsfamiljerna och genom andra politiska beslut. Men det löser säkerligen inte hela problemet. Samhället som sådant måste bli tryggare. Arbetslöshet och sviktande framtidstro är ingen bra stimulans när det gäller att påverka människor att sätta barn till världen. Människor måste kunna känna trygghet inte bara när det gäller sociala aspekter utan också inför framtiden. Människor måste också kunna hoppas på fred och trygghet i det stora avgörande perspektivet. Ett mjukare och mer barnvänligt samhälle skulle också vara en fördel.

I Sverige är barnafödandet en rörlig variabel. Vi föder färre barn när ekonomin är knapp, när det är svårt att trygga barnomsorgen och då arbetet kräver mer tid av oss.

För att över huvud taget kunna vända på den negativa befolkningsutvecklingen måste vi sätta barnen i centrum. Vi måste utgå från barnens behov när vi organiserar produktionen, när vi bygger eller kompletterar vår boendemiljö, när vi utformar våra försäkrings- och skattesystem. När det gäller dessa områden hänvisar jag till de förslag som finns i vårt partis – moderata samlingspartiet – familjepolitiska motion.

Vi måste se till att barn är välkomna i vårt samhälle. Om det inte är så är det ett tecken på att samhället inte är tillräckligt barnvänligt. Vi måste göra en omfördelning mellan olika familjer. En familj förändras, och man har inte småbarn hela livet.

Vi måste lära oss att snickra vaggan efter barns och inte efter vuxnas behov. Då kanske det åter börjar födas fler barn i vårt samhälle.

Anf. 83 AINA WESTIN (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga till Jan-Eric Virgin att jag helt avvisar tanken på att daghem skall drivas i vinstintresse – därtill med subventioner från staten! Det är inte på det sättet vi skall handskas med våra barn – utsätta dem för experiment av det här slaget.

Anf. 84 JAN-ERIC VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Det finns ett uttryck som heter: Nöden har ingen lag. Vi vet hur läget är. Jag har nyss stått här och talat om att vi befinner oss i en situation där vi har problem att öka barnafödandet i vårt land. Det måste ligga någonting bakom det. Det har gjorts pressuttalanden, många politiker har väl fått brev, vi har kunnat se debatter i TV, t. ex i går kväll, om hur ansträngt barnomsorgsläget är. Man räknar med att inte kunna få tillsyn av sina barn.

Jag anser att man i en sådan situation skall kunna göra ett experiment – inte av vinstintresse utan för att hjälpa människor att tillfredsställa sina behov. Man talar om att det är lönsamt för samhället att bygga ut barnomsorgen. Men det är också lönsamt att kunna pröva olika alternativ.

Anf. 85 AINA WESTIN (s) replik:

Herr talman! Vad jag har anfört är att det inte får drivas daghem med vinstintressen, och det får inte heller förekomma att man därtill ger statsbidrag till det. Jag är inte emot privat barnomsorg i form av föräldrakooperativ eller daghem som drivs av enskilda organisationer. Men jag kan inte tänka mig att t. ex. Electrolux har något annat syfte än just vinstintresset. Jag tror inte att Electrolux i det här avseendet ser till barnens bästa.

Anf. 86 JAN-ERIC VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Skulle det ändå inte vara tänkbart att Electrolux – eftersom det företaget nämns i debatten – kan vilja prova detta för att hjälpa dem som jobbar i företaget? Det är också ett sätt att vara till hjälp för de anställda att försöka lösa barnomsorgsproblemen, som för många är oöverstigligena.

Anf. 87 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman!

– Det är fint att ha fått tider att passa. Man blir så förslappad av att bara gå hemma. Det säger Annelie Wibring, som är med i ett ungdomslag i Jönköping.

– Det här är mycket bättre än att bara hämta ut KAS. Man mår inte bra av att sitta hemma. Och det här ger ju lite arbetslivserfarenhet också. Det säger Mikael Melberg i ungdomslag i Västerås.

– Det känns tryggt att ha en arbetsplats att gå till medan man söker ett fast jobb. Så säger Eva Olsson, 19 år, i ungdomslag i Ljusdal.

– Det är bra att ha något att göra tills jag får ett riktigt arbete, säger Susanne Fredriksson, också 19 år, i ungdomslag i Mellerud.

Detta är några citat ur lokaltidningarna landet runt inför starten av

ungdomslag i förra veckan. De visar på en nästan helt genomgående positiv inställning hos ungdomarna själva till vad den nya lagen betyder för dem. När man bläddrar i klippen känns vissa dystra farhågor om ungdomslagen långt borta.

Visst finns det många som i nästa andetag konstaterar att de gärna skulle vilja arbeta full dag, få full lön och därmed kunna försörja sig helt själva. Men ungdomarna tycks vara på det klara med att ungdomslagen är ett sätt att skydda dem mot den öppna, passiviserande arbetslösheten och att den skall vara en tillfällig lösning – i väntan på ett "riktigt" jobb på den öppna marknaden. Ungdomarna tycks också vara helt inställda på att fortsätta sitt sökande efter ett ordinarie jobb.

Någon samlad redovisning av hur ungdomslagen fungerat finns inte ännu, av förklarliga skäl. Så vi får ännu lita till den bild som pressklippen ger och de kontakter vi har med kommuner, arbetsförmedlare och fackligt folk.

Den bilden visar en med några få undantag glad premiär. På förvånansvärt många ställen kan man se att kommunerna fått fram långt fler platser för arbetslösa ungdomar i 18–19-årsåldern än vad det finns 18–19-åringar utan jobb. I Jönköping kunde således 250 ungdomar välja mellan 700 platser, i Sandviken väntade 400 jobb på 270 ungdomar, i Dals Ed i Dalsland fanns 18 jobb klara för 4 ungdomar. Jag kunde göra listan längre.

Det finns också exempel på att starten har gått mera trögt, framför allt i stora städer. Men det tillhör undantagen.

Fantasirikedomen har varit lika stor som fruktbär när det gäller att finna arbetsuppgifter för ungdomarna. Man kan hitta exempel från snöskottning hos pensionärer, assistans vid sjömätning, idrottsinstruktion, laboratoriarbete i växthus, snickrande av nya busskurer till kaffeservering på tågstationer och mycket mera. Nog finns det arbete som väntar på att bli utfört.

Om jag skulle våga göra en summering av de fragmentariska rapporter vi hittills fått, så måste det bli att starten, trots motigheter på några håll, gått förvånansvärt bra. Det är med glädje som jag gör det konstaterandet här i riksdagen, här där vi för en dryg månad sedan uppnådde en god kompromiss om just denna arbetsmarknadspolitiska reform. Jag hoppas att vi tillsammans skall kunna konstatera att den goda starten följs av en lika god framtida utveckling.

Jag skulle också på regeringens vägnar vilja uttala ett tack till alla de arbetsförmedlare, kommunalanställda, lokala fack och alla andra som har gjort ett fantastiskt jobb för att ungdomslagen skulle kunna startas på ett så framgångsrikt sätt. De har haft kort tid på sig.

Låt mig också säga att jag nog tror att den reform som vi beslutade strax före jul också kan ha sina brister, något som vi kommer att bli varse efter hand. Jag sade då – och säger det nu – att jag är beredd att återkomma till riksdagen med förslag till förändringar om det skulle visa sig finnas behov av det.

Också en annan ny arbetsmarknadspolitisk reform trädde i kraft vid årsskiftet. Jag tänker på rekryteringsstödet på den enskilda sektorn. Även här är de första rapporterna fragmentariska, men också positiva. Det tycks

som om informationen om detta nya, mycket generösa stöd vid nyanställningar har trängt ut ganska väl.

Fram till den 25 januari hade länsarbetsnämnderna registrerat omkring 1500 rekryteringsstöd. Vi vet att den siffran är för låg, eftersom registreringen sker i efterhand. Siffran är naturligtvis också låg i förhållande till de förhoppningar vi har om att kunna nå mycket större tal under vintern och våren.

Regeringen fäster mycket stora förhoppningar vid att med hjälp av rekryteringsstödet kunna placera ungdomar och långvarigt arbetslösa i fast eller tillfälligt arbete inom det enskilda näringslivet. Låt mig ta ett par exempel från Västerbotten där det här redan fungerar.

Det ena gäller en 44-årig man, bosatt i en mindre by. Han är ensam familjeförsörjare. Han har gått utan jobb sedan slutet av sommaren. Med hjälp av rekryteringsstödet har han nu fått ett fast arbete som maskinsnickare på ett litet företag i hembyn.

Det andra exemplet gäller också en manlig familjeförsörjare. Han är 60 år och har under flera år vandrat mellan tillfälliga arbeten, beredskapsarbeten och arbetslöshet. Genom rekryteringsstödet har han nu fått jobb som vaktmästare hos Folkets Hus-föreningen på hemorten.

Jag hoppas att vi skall få se många fler sådana exempel, liksom att vi på det här sättet skall kunna ge ungdomarna en chans till arbete i det privata näringslivet. Men om det skall lyckas, krävs det också att företagen ställer upp, att de utnyttjar den här möjligheten både för sin egen skull och för att göra en insats mot arbetslösheten.

Nu befinner vi oss i en konjunkturuppgång. Det innebär – som vanligt, kan man säga – att klagomålen från en del företag om brist på yrkes- och specialarbetare kommer allt oftare. Vi har inom arbetsmarknadspolitiken gjort avsevärda ansträngningar för att möta dessa behov innan de blivit akuta.

Jag tänker framför allt på den s. k. flaskhalsutbildningen, som sedan den 1 juli 1983 gäller hela tillverkningsindustrin. Den har tidigare pågått som försöksverksamhet på Metalls och Verkstadsföreningens område. Flaskhalsutbildningen innebär ett mycket generöst stöd från statens sida till industrin. Den ger goda möjligheter att för en liten ekonomisk insats från företagets sida motverka flaskhalsar i form av bristfällig utbildning i produktionen.

Men det har varit trögt i starten med den här utbildningen. Vi har hållit på ganska länge sedan riksdagen fattade sitt beslut under våren. Vi har försökt att sända ut extra "ambassadörer", som vi kallar dem. Med hjälp av pengarna i den s. k. industrikampanjen har folk som är anställda hos arbetsgivarorganisationer och fackliga organisationer frikopplats för att vara ute och tala om den här utbildningsmöjligheten. Ändå har det gått trögt, men jag hoppas att det skall vända nu. De allra senaste veckorna har jag fått vissa informationer om ett ökat intresse från näringslivet, bl. a. från länsarbetsnämnden i Göteborg.

I detta sammanhang vill jag också nämna omorganisationen av platsförmedlingen. Den innebär att företagen nu skall få en "husförmedla-

re", en kontaktman på förmedlingen. Det skall ge bättre information och bidra till att förkorta vakanstiderna.

Tillsammans med det mycket fördelaktiga konkurrensläge gentemot utlandet som vi har fått genom devalveringen och regeringens antiinflationspolitik har detta skapat ett utomordentligt gott utgångsläge för svensk industri och svenska företag. Jag skulle gärna vilja uttala en förhoppning, som egentligen är en förväntan, om att svensk industri nu tar chansen och utnyttjar det här goda läget till att öka produktionen och därmed ge många som i dag går utan arbete en chans till ett meningsfullt jobb, att öka produktionen också genom att nyanställa. Man kan säga att bollen nu ligger hos den svenska företagsamheten. Det är dags för att göra en avspark som märks på arbetsmarknaden, bland de arbetslösa.

Herr talman! Låt mig till slut säga några ord om arbetstidsdebatten, som jag mer utförligt har redovisat i arbetsmarknadsdepartementets bilaga till budgetpropositionen.

Jag tror att de flesta av oss här i kammaren – även de som inte är närvarande, vilket ju är de flesta – är överens om att en kortare arbetstid skulle vara av stort värde, även om vi kanske har delade meningar om vilket värde en arbetstidsförkortning har ur sysselsättningssynpunkt.

De som på senare tid debatterat arbetstidsförkortning har haft olika utgångspunkter för sina inlägg. Det är en av anledningarna till att de ibland kommer till olika slutsatser.

Man skall självfallet inte vara rädd för arbetstidsreformer som samtidigt är ett medel i kampen för sysselsättningen, även om jag ställer mig skeptisk till det omvända sambandet. Jag tror inte att generella arbetstidsförkortningar är ett särskilt verksamt medel mot arbetslösheten. Hittillsvarande erfarenheter tyder inte på det. Arbetstidsförkortning med motsvarande lönereducering, det som egentligen är arbetsdelning, skulle teoretiskt kunna ha sådana effekter, men de flesta löntagare i Sverige har i dag inte råd med ytterligare inkomstminskningar efter flera år av reallöneförsämringar. Jag tycker dessutom att en sådan metod som arbetsdelning egentligen är en passiv metod. Vi vet ju att det finns många arbetsuppgifter i samhället, både inom den enskilda sektorn och inom den offentliga, som bara väntar på att bli utförda men som inte blir det av ekonomiska skäl.

Jag tror också att det vore konstruktivt att vidga arbetstidsdebatten till att handla om mera än enbart förkortning av den dagliga arbetstiden. En sådan förkortning är visserligen väldigt angelägen, särskilt för vissa grupper av arbetstagare som har vårdnadsansvar för barn och andra, men det finns också andra arbetstidsförkortningar som är av betydande intresse både ur välfärdssynpunkt och för arbetsmarknaden.

Sedan delegationen för arbetstidsfrågor, DELFA, fick nya direktiv och nya ledamöter förra året har den haft ganska mycket av olika aktiviteter. Bl. a. har DELFA anordnat konferenser om aktuella arbetstidsfrågor på olika teman. En av dessa konferenser handlade just om arbetstidsförkortningar och sysselsättningseffekter, och diskussionerna vid den konferensen finns återgivna i skriftlig form.

Nu i februari görs tillägsfrågor till arbetskraftsundersökningen genom DELFA:s försorg. Dessa frågor kommer att gälla människors önskemål om arbetstidens längd, frågor om hur man vill använda ett ytterligare standardutrymme – för privat konsumtion eller för arbetstidsförkortningar eller för något annat.

DELFA medverkar i och följer olika försöksverksamheter med förkortningar av arbetstiden inom både den privata och den offentliga sektorn.

Studieförbundet Näringsliv och samhälle gör på DELFA:s uppdrag en studie där man särskilt skall titta på vad det blir för effekter i sådana situationer där drifttider i verksamheter är längre än arbetstiderna.

En annan studie planeras av Yngve Åberg, som har jobbat med de här frågorna tidigare. På DELFA:s uppdrag kommer han att se på sambandet mellan arbetstidsförkortningar som redan genomförts och vilka effekter de har haft på sysselsättningen.

DELFA skall också studera regionala sysselsättningseffekter av arbetstidsförkortningar och planerar att inom långtidsutredningens ram göra sina egna beräkningar.

Herr talman! På det här sättet vill regeringen genom DELFA hålla debatten om arbetstidsfrågorna levande. Vi gör det i hopp om att hitta konstruktiva, goda lösningar, som i så stor utsträckning som möjligt kan tillfredsställa skiftande behov hos enskilda människor och hos samhället i stort.

Anf. 88 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Situationen på arbetsmarknaden har under den första delen av den socialdemokratiska regeringsperioden varit sämre än någon gång tidigare. Under 1983 var fler människor än någonsin öppet arbetslösa, och antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder har successivt stigit till nya rekordsiffror. Under nära nog varje månad har den socialdemokratiska regeringen fått redovisa allt sämre arbetsmarknadssiffror jämfört med motsvarande månader tidigare år.

Under 1983 var i genomsnitt ca 150 000 personer, dvs. 3,5% av arbetskraften, öppet arbetslösa. Dessa siffror skall jämföras med motsvarande för 1982 och 1981: 137 000 resp. 108 000 öppet arbetslösa.

Bland ungdomarna är den öppna arbetslösheten betydligt större. I december 1983 redovisades 7,7% såsom öppet arbetslösa. Ungefär en tredjedel av de arbetslösa var ungdomar mellan 16 och 24 år. Till detta skall sedan läggas alla dem som är föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder av skilda slag. De uppgår f. n. till ca 4,2% av den totala arbetskraften.

Herr talman! Det finns ett mycket klart samband mellan näringslivets lönsamhet och positiv sysselsättningsutveckling. Därför är det nödvändigt att den nu förbättrade lönsamheten inom näringslivet kan vidmakthållas på en hög nivå. På så sätt skapas de bästa förutsättningarna för nya investeringar och nyanställningar inom näringslivet.

Den anpassning av kostnadsläget som socialdemokraterna genomförde vid

regeringstillrådet måste följas upp med mycket återhållsamma löneavtal under de närmast följande åren. Insikten om vikten av att hålla höjningarna av arbetskraftskostnaderna på en låg nivå är glädjande. Låt mig få uttrycka den förhoppningen att denna insikt också sprider sig till arbetsmarknadens parter. Dessa har ju som bekant inlett 1984 års avtalsrörelse och kommer under de närmaste veckorna att få ta sitt ansvar för att landets ekonomiska problem kan redas ut och förutsättningar skapas för ett långsiktigt konkurrenskraftigt näringsliv.

Parterna brukar ofta tala om vikten av frihet i dessa sammanhang, frihet utan statlig inblandning. Jag tycker personligen att det är en bra inställning till problemet. Men då måste också friheten kopplas ihop med att man tar ansvar för de avtal som man ingår. Man tar ansvar för den sysselsättning och den förändring av sysselsättningen som kan väntas bli följden av att man går in och träffar uppgörelser om avtal på höga nivåer. Utvecklingen under de kommande veckorna får ge svar på frågan om och i vilken omfattning parterna är beredda att besinna detta sitt ansvar. Det gäller såväl viljan att ställa upp på regeringens inflationsmål som viljan att inse att det finns ett mycket klart samband mellan lönenivåernas höjd och sysselsättningen. För höga lönenivåer kommer automatiskt att innebära sämre möjligheter för kommuner och landsting till nyanställningar, som i och för sig kan vara välmotiverade.

Herr talman! Det hade varit önskvärt att parterna i denna avtalsrörelse hade kunnat frigöra sig från krav på olika former av förtjänstutvecklingsgarantier, följsamhetsklausuler etc. Om jag inte har alldeles fel, uttryckte finansministern själv denna förhoppning för några månader sedan. Men den har tydligen kommit på skam. Det kan ju inte vara självklart att löneutvecklingen inom den offentliga sektorn måste kopplas in i minsta detalj till motsvarande löneutveckling på den privata sidan genom olika former av förtjänstutvecklingsgarantier. Utgångspunkten bör givetvis vara att arbetsprestationen och varje enskild sektors lönebetalningsförmåga skall vara vägledande när det gäller att sätta löner för olika grupper av människor.

Inte minst inom den offentliga sektorn är det enligt min mening absolut nödvändigt att man bryter upp ett föråldrat och utomordentligt stelbent lönesystem. Det är därför med stor glädje man kan konstatera att såväl arbetsgivare som arbetstagare tycks vara inriktade på att under innevarande avtalsrörelse söka lägga grunden till ett nytt lönesystem. Det bör då vara naturligt att man, när man tillskapar ett sådant, verkligen drar nytta av de möjligheter som ligger i en större flexibilitet och en större differentiering av lönesättningen.

Herr talman! Det är naturligt att regeringens förmåga att bedriva en slagkraftig ekonomisk politik är av avgörande betydelse för landets möjligheter att återskapa förutsättningar för hög och jämn sysselsättning. Vid utformningen av denna ekonomiska politik är avvägningen mellan det korta och det längre perspektivet av helt central betydelse. Mycket tyder tyvärr på att regeringen prioriterar det korta perspektivet före det längre när det gäller sysselsättningsfrågorna.

Den länge omhuldade myten att socialdemokraterna skulle vara särskilt väl skickade att upprätthålla s.k. full sysselsättning har, som jag inledningsvis påpekade när jag redovisade siffror för arbetslösheten, under senare tid visat sig vara en myt. En av huvudförklaringarna till det allt sämre sysselsättningsläget är att arbetsmarknaden gradvis fungerar sämre och sämre. Regeringens politik förstärker i flera avseenden den utvecklingen. Våra möjligheter att komma till rätta med den växande arbetslösheten beror i hög grad på om vi kan påtagligt förbättra arbetsmarknadens funktionssätt.

Moderata samlingspartiet har vid årets riksmöte fört fram en lång rad förslag om detta, liksom vid tidigare riksmöten. De gäller t. ex. förbättrad yrkesutbildning och reformerad arbetsmarknadslagstiftning. Det senare inrymmer även en översyn av MBL. Vi har då tangerat de tankegångar som Ingvar Carlsson antydde i ett tal nyligen om att man måhända skulle se efter i vilken utsträckning MBL har tillgodosett de enskilda anställdas berättigade krav på insyn och inflytande i sitt arbete.

Enskilda människor och arbetsgivare måste också erbjudas större frihet till rörlighet i arbetsorganisation och förläggning av arbetstider. Den debatt som nu förs om arbetstidsförkortning och arbetsdelning bör resultera i en politik som på alla sätt underlättar individuella lösningar och som inriktas på avregleringar och systemförändringar.

Det förekommer från arbetsmarknadsministrarnas kansli ibland tankegångar i stil med att framtiden måste innebära mera av individuellt anpassade lösningar när det gäller arbetstiden. Det kunde vara av intresse för de få som nu sitter i kammaren eller för dem som i morgon tänker sätta sig här under fortsättningen av debatten att få höra detta uttolkas litet grand av arbetsmarknadsministern. Min fråga skulle kunna vara: Vad är det för individuella lösningar som arbetsmarknadsministern tänker på? Vad är det för typ av ändringar i lag-, regel- och avtalssystem som vi kan räkna med kommer som förslag från arbetsmarknadsministern för att kunna tillskapa möjligheter till sådana individuella lösningar? Det är ju väldigt lätt att tala om individuella lösningar, men det har sina komplikationer. Det innebär nämligen att man i ganska stor utsträckning måste ändra i lag- och regelsystemen.

Herr talman! Jag vill gärna slå fast att moderata samlingspartiet avvisar arbetsdelning och generella arbetstidsförkortningar som medel att bekämpa arbetslösheten. Vi menar att Sveriges ekonomiska problem egentligen innebär att vi måste arbeta mera och inte mindre om vi skall kunna ta oss ur krisen. Det är förutsättningarna för detta arbete som måste ändras. Det kräver att enskilda människor och företag genom förändrad lagstiftning och förändrade avtal ges möjligheter att anpassa sin arbetstid och sina arbetsförhållanden till de krav som finns på bättre utnyttjande av maskinell utrustning, kunders önskemål om service, etc.

Herr talman! En väl utbyggd och effektiv arbetsmarknadspolitik är oundgänglig i ett modernt samhälle som vårt – detta är ställt utom debatt. Vad vi däremot kan, bör och måste debattera är formerna för arbetsmarknadspolitik.

De tankegångar som nu allt oftare hörs från den högsta AMS-ledningens sida bär faktiskt självprövningens och omtänkandets signum. Uppriktigt sagt är det ganska befriande tongångar från ett verk som tidigare, när moderata samlingspartiet förde fram liknande tankar, allt hårdare svepte ofelbarhetens ombonade klädedräkt kring sin kyliga kropp. Förr när moderata samlingspartiet kom med förslag och konstruktiv kritik, uppfattades det alltid som ett hot mot AMS – man ville rasera. Nu framstår det som höjden av serviceanda, och det hela påminner litet om Jan Carlzon.

Vi hälsar de nya tankegångarna välkomna. De tyder ju på att en hel del av den moderata kritiken mot den tidigare verksledningens sätt att sköta AMS var befogad. Jag begär inte att arbetsmarknadsministern skall ställa sig upp och bekräfta detta, men uppenbarligen måste man tolka den nuvarande verksledningens agerande, med statsrådets gillande, som ett tecken på att moderaterna till stor del hade rätt i sin kritik.

Herr talman! Det kan därför finnas skäl för att ge AMS-kommittén tilläggsdirektiv om att utarbeta ett friare organisationsalternativ för arbetsmarknadspolitiken i framtiden. Följande huvudprinciper skulle då kunna vara vägledande – vi har skisserat dem i en kommittémotion.

1. AMS centrala organisation krymps kraftigt till förmån för den regionala och lokala verksamheten.

2. Huvudmannaskapet för den regionala och lokala verksamheten, med arbetsförmedling och beredskapsarbeten som huvudsakligt arbetsområde, ombildas till stiftelser med stat, kommuner, landsting och om möjligt också arbetsmarknadens parter som stiftelsebildare.

3. Arbetsmarknadsinstitutet bör om möjligt infogas i denna nya organisation.

4. Arbetsförmedlingsmonopolet bör avskaffas.

5. Arbetsmarknadsutbildningen bör föras över till regionala bolag med stat och kommun som bolagsbildare.

6. Ansvar för det kvarvarande selektiva regionalpolitiska stödet bör koncentreras till länsstyrelserna och en långtgående decentralisering av besluten genomförs.

7. Länsarbetsnämndernas starka inflytande över byggarbetsmarknaden kunde minskas. Byggarbetsnämnderna kunde avskaffas och kravet på distriktsarbetsnämnder avlägsnas.

8. Arbetsmarknadspolitikens roll och resurser avseende handikapparbetsmarknaden borde inriktas på att med subventionsneutrala metoder stimulera fram ökad anställning av arbetshandikappade på den öppna arbetsmarknaden.

Herr talman! Låt mig säga några ord om ungdomsarbetslösheten. Jag tänker senare i repliker något bemöta Anna-Greta Leijons mycket positiva inställning till ungdomslagen. Jag var djupt gripen över den stämning som hon inledningsvis förmedlade till kammaren. Ungdomsarbetslösheten har under de senare åren mycket kraftigt ökat. Denna ökning är en av förklaringarna till den totalt sett höga arbetslösheten.

Ungdomarnas situation på arbetsmarknaden måste angripas genom en

konsekvent och kraftfull politik, som tar itu med grundproblemen och orsakerna till den växande ungdomsarbetslösheten. Moderata samlingspartiet lägger till årets riksmöte fram konkreta förslag i syfte att ta itu med dessa problem.

Vi menar, herr talman, att en politik som inte tar itu med de grundläggande problemen vad gäller ungdomarnas situation kommer att förbli verkningslös. Det kommer med all sannolikhet att innebära att fler selektiva insatser från statsmakternas sida kommer till stånd, vilket försvårar och ibland direkt omöjliggör för de inblandade parterna – ungdomarna och arbetsgivarna – att överblicka situationen.

Det är också viktigt att understryka parternas ansvar för att anpassa lönesättningen till ungdomarnas kunskaper och erfarenheter. Jag vill påstå att den främsta orsaken till den växande ungdomsarbetslösheten är just alltför höga ungdomslöner. Moderata samlingspartiet har vid ett flertal tillfällen pekat på sambandet mellan alltför höga ungdomslöner och svårigheter för ungdomar att få arbete. Denna insikt sprider sig alltmer. Det finns klara belegg för att det förhåller sig så. Det är utomordentligt angeläget att denna insikt omvandlas till konkret handling arbetsmarknadens parter emellan, med andra ord att de nya avtal som tecknas under avtalsrörelsen 1984 också beaktar lönesättningen för ungdomar utan direkta yrkeskunskaper. För de offentliga arbetsgivarna vore det naturligt att påtagligt göra justeringar i lönerna för ungdomar under 20 år.

Herr talman! Inom arbetsmarknadspolitikens ämnesområde förs i dag en debatt som mycket enkelt kan sammanfattas i följande: Räcker arbetena till i framtiden? Det är ingen ny debatt i och för sig. Sådana frågor har rests tidigare i historien. De är vanligast i tider av stora förändringar när ny teknologi på bred bas breder ut sig och ersätter gammal beprövad.

Utän tvivel står vi i dag inför utomordentligt stora förändringar inom det tekniska området. En allmän uppfattning är att vi i dag bara har sett början på datoriseringens effekter runt omkring i samhället. Självfallet skall man ta människors oro på allvar. Självfallet kommer det att finnas människor, både anställda och företagare, som hårt kommer att få känna av vad omställningen till den nya tekniken kan innebära. Men historien har lärt oss att med den nya tekniken skapas också möjligheter och förhoppningsvis även ett bättre materiellt utbyte.

Skall man på ett positivt sätt kunna möta och dra nytta av den moderna teknikens möjligheter, måste också lagstiftningen anpassas till den nya tidens önskemål och krav. Det vore, herr talman, förödande om andra länder genom en mer flexibel lagstiftning, mindre detaljreglering etc. bättre kunde dra nytta av den nya teknikens möjligheter inom skilda samhällssektorer än vad Sverige med sin stela organisationsstruktur och förkärlek för detaljregleringar kunde göra.

Till sist, herr talman! Tillgången till ett fast arbete utgör för de flesta individer och hushåll en förutsättning för försörjning. Tillgång till ett arbete ger också en känsla av frihet och oberoende som är viktig, inte minst ur moderat perspektiv där individens frihet sätts i centrum.

Det är helt klart att moderata samlingspartiet till årets riksmöte lägger fram förslag om besparingar inom arbetsmarknadspolitikens område. I debatten brukar dessa besparingar från motståndarnas sida tas som någon form av argument för att moderata samlingspartiet skulle ha ett mindre intresse för arbetsmarknadspolitik, vara mindre intresserat av människors möjligheter att få tillgång till ett fast arbete. Jag vill mycket kraftigt understryka att ingenting kan vara mer felaktigt. Vår ideologiska grundsyn innebär att tillgången till ett arbete ger en ekonomisk försörjning, en ekonomisk frihet och ett oberoende.

Det är riktigt att vi föreslår besparingar, i vissa fall kraftiga besparingar inom arbetsmarknadspolitikens område. Dels gör vi det från utgångspunkten att vi tror att den befintliga arbetsmarknadspolitikerna kan bli effektivare, dels gör vi det utifrån övertygelsen om att vi för att rädda sysselsättningen i det längre perspektivet inte kan dra på oss hur stora kostnader som helst i ett kortare perspektiv. Vi har med andra ord, herr talman, för att rädda sysselsättningen i ett längre perspektiv valt att göra besparingar i dagens budget och därmed aktivt velat verka för ett lägre budgetunderskott. Därmed kan vi skapa bättre förutsättningar för att sanera svensk ekonomi och lägga grunden till en ekonomi i balans som, herr talman, utgör själva fundamentet för en fungerande arbetsmarknad.

Anf. 89 ARNE FRÅNSSON (c):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringspolitiken har hittills varit otillräcklig i sin omfattning och felaktig i sin inriktning när det gäller att häva arbetslösheten. Arbetslösheten har under 1983 omfattat ca 15 000 fler personer än under 1982, trots att antalet sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder har ökat. Med regeringens politik kan en ytterligare försämring enbart undvikas genom att ett ökat antal personer sysselsätts genom arbetsmarknadspolitiska insatser.

Den nuvarande regeringspolitiken är påfallande passiv, för att inte säga defensiv, när det gäller att skapa varaktiga jobb och bygga ut den svenska industrin. En socialdemokratisk närstående länsarbetsdirektör har i LO-tidningen, nr 4, uttalat följande: "Det allmänt hållna och dåligt underbyggda resonemang som förs om sysselsättningsutvecklingen står nämligen i bjärt kontrast till de mycket detaljerade och genomträngande analyser och prognoser som levereras för andra områden inom den ekonomiska politiken. Om årets statsverksproposition skiljer sig från tidigare upplagor är det snarast så att diskussioner om sysselsättningsutvecklingen om möjligt är torftigare än tidigare."

Detta säger egentligen allt om hur regeringen hanterar sysselsättningsfrågan i budgetpropositionen. 1982 års devalvering är praktiskt taget det enda offensiva inslaget. Den motverkas i viss utsträckning av en allmän politisk inriktning som är för näringslivet begränsande.

Centern har i ett flertal motioner föreslagit aktiva och offensiva åtgärder som skapar fler jobb och ger regional balans. Centerpolitiken bygger på den enskildes initiativ och engagemang. Dess syfte är att ge goda förutsättningar

för industri och företagsamhet och att slå vakt om och rationellt utnyttja befintlig produktionskapacitet. Förutsättningarna för produktion och sysselsättning skall tas till vara i alla delar av landet. Ungdomarnas väg in på arbetsmarknaden måste underlättas. Ungdomens egna initiativ är särskilt viktiga för en framtida positiv arbetsmarknadssituation.

Centerpartiet anser det vara nödvändigt att arbetsmarknadspolitiken i fortsättningen i ökad utsträckning inriktas på arbetstillfällen som långsiktigt kan finansiera sig själva. Rekryteringsstödet är här ett bra exempel. Det gäller såväl att förbereda arbetskraften för näringslivets behov som att ge näringslivet bättre förutsättningar att ta emot det tillgängliga utbudet av arbetsökande. Det är angeläget att de resurser som satsas på förmedlingsarbete, utbildning, beredskapsarbete, ungdomslag osv. ges en sådan inriktning.

De totalramar som regeringen har ansett vara nödvändiga för sysselsättningsfrämjande åtgärder har vi i stort sett ställt oss bakom. Vissa omfördelningar av medel till mera offensiva insatser har vi emellertid föreslagit.

Regeringens svaga intresse för regionalpolitiken bekräftas ytterligare av förslagen i årets budgetproposition. Det är särskilt allvarligt att regeringen åter försummar att bygga ut och förstärka det s. k. länsanslaget. Det har visat sig vara en effektiv anslagsform, som kan möta olika behov och som når ut till de orter och områden som har speciellt svårt att hävda sin sysselsättning. Jobb genom glesbygdstöd, som är en del av länsanslaget, ger bättre trygghet för den enskilde och kan skapas till väsentligt lägre kostnad än beredskapsarbeten. Vi föreslår ungefär samma belopp som länsstyrelserna har bedömt vara nödvändigt för detta ändamål. I dag har ett flertal länsstyrelser redan förbrukat sina medel för regionala utvecklingsinsatser. Det är naturligtvis mycket hämmande för utvecklingen och därmed också för sysselsättningen.

Ett annat område som vi har prioriterat är insatser för de handikappade. Vi har svårt att förstå regeringens njugghet i detta sammanhang. Vi föreslår därför att det tak som finns för organisationsanställning med lönebidrag skall avvecklas. I en skrivelse från arbetsmarknadsstyrelsen till regeringen i december månad 1983 uppgavs det att det fanns drygt 1 100 personer för placering i organisationer bara möjlighet därtill hade funnits. Eftersom denna anställningsform är positiv för de enskilda människorna och det minst kostsamma alternativet för samhället bör denna förändring komma till stånd. Det är f. ö. ett krav som handikapporganisationerna i olika sammanhang har framfört.

Låt mig så, herr talman, något beröra ungdomslagen. Utan tvivel är tillkomsten av ungdomslagen ett intressant tillskott till den arbetsmarknadspolitiska arsenalen. Den grundläggande idén väcktes i en centermotion 1982, vilken vann riksdagens bifall. Vid det tillfället röstade socialdemokraterna emot förslaget. Det är bra att man från socialdemokratins sida nu har en annan inställning. Vi förordade alltså arbetslinjen framför kontantlinjen.

Det är viktigt att erfarenhet nu kan vinnas av den nya verksamheten. Jag

vill betona skyldigheten för regeringen att se till att riksdagsbeslutet får en direkt motsvarighet i den praktiska tillämpningen. Därför vill jag uppmana arbetsmarknadsministern att se till att riksdagsbeslutet förs ut i sin helhet. Träffas en politisk uppgörelse måste alla parter vara beredda att fullfölja uppgörelsen, annars är förutsättningarna för nya uppgörelser borta. Jag tror att det finns anledning att mycket starkt understryka detta. Jag hoppas att jag får en bekräftelse från arbetsmarknadsministern i den fortsatta debatten här i kammaren i morgon.

Det är viktigt att vi i vårt land diskuterar arbetstidsfrågorna och analyserar för- och nackdelar för olika grupper i samhället vid en arbetstidsförkortning resp. en arbetsdelning. Jag vill säga att jag för egen del inte tillhör dem som tror att vi kan lösa sysselsättningsfrågorna och minska arbetslösheten genom arbetstidsförkortning. Men jag tror ändå att det är viktigt att vi i olika sammanhang analyserar för- och nackdelar och att vi även i vårt land är med i den här debatten.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga, att för att klara sysselsättningen under 1980- och 1990-talen krävs en politik där man tar till vara den enskildes initiativ och engagemang. Det behövs inga kollektiva lösningar. Centern har i en rad motioner föreslagit åtgärder som på sikt leder till fasta och trygga jobb till gagn för den enskilde och för hela vårt samhälle.

Anf. 90 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Det har nu gått ganska precis halva tiden av en mandatperiod med socialdemokratisk minoritetsregering. Socialdemokraterna spekulerar redan nu i ett valnederlag efter misslyckanden på en rad centrala politiska områden. På annat sätt kan man inte tolka det sökande som socialdemokratien redan inlett i hopp om att finna en partner till stöd efter nästa val.

Familjedebatten har stått i förgrunden i diskussionen de senaste veckorna, och detta inte utan orsak. Vi vet nu att barnfamiljerna – framför allt de med flera barn – har kommit att höra till de ekonomiskt svaga grupperna, även om de nominellt har ganska höga inkomster.

Men i fokuseringen på familjepolitiken får vi inte glömma bort att sysselsättningssituationen är en del av bakgrunden till många familjers prekära situation. Vi får inte bli så avtrubbade av de alltjämt växande arbetslöshetssiffrorna att vi vänjer oss vid en hög arbetslöshet. Mellan åren 1970 och 1983 har arbetslösheten hela tiden successivt ökat, så att den har mer än fördubblats, nästan tredubblats, från 59 000 år 1970 till 151 000 år 1983. Därtill bör man lägga ett lika stort antal partiellt arbetslösa, ytterligare drygt 60 000 latent arbetslösa och 120 000 i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten. Bland dessa mer än 300 000 människor finns också barnfamiljer och inte minst många ungdomar som borde få sin chans att bilda familj. Det håller på att bli en allt större klyfta mellan de socialdemokratiska vallöften och den verklighet vi nu kan registrera.

Sysselsättningsfrågorna har, det skall erkännas, stått i centrum för socialdemokratins intresse. Men nu måste konstateras att svensk

socialdemokrati i modern tid aldrig varit så långt ifrån den fulla sysselsättningen som i dessa dagar.

Den arbetslöshet vi hade då den socialdemokratiska regeringen tillträdde var visserligen internationellt sett utomordentligt låg, men enligt svenska mått nog så hög. Socialdemokraterna sade att de i regeringsställning mycket snabbt skulle minska arbetslösheten. Det var budskapet från socialdemokraterna i opposition och i valrörelsen. Nu vet vi bättre. Socialdemokratisk sysselsättningspolitik har lett till nya rekord i arbetslöshet.

Det var främst på två vägar man skulle nå sina sysselsättningsfrämjande mål. Den ena var att öka bostadsbyggandet. Hur gick det? Ja, låt oss höra vad Byggnadsarbetareförbundets ordförande Bertil Winberg säger vid sin senaste krönika:

"För någon dag sedan fick vi siffran över antalet arbetslösa förbundskamrater i december. 13 600 eller 12,3 % går arbetslösa. Aldrig tidigare i modern tid har så många varit utan arbete.

Nybyggandet av bostäder fortsätter att minska från 38 000–39 000 lägenheter till ca 30 000 under 1984 och det finns inga säkra tecken på andra aktiviteter som på allvar kan mildra den nedgången."

Detta är resultatet efter socialdemokratisk arbetsmarknadspolitik på byggområdet!

Den andra väg som skulle öka sysselsättningen och minska arbetslösheten var att satsa på den offentliga sektorn. Hur står det då till med den? I det socialdemokratiska huvudorganet Stockholms-Tidningen stod det att läsa för ett par dagar sedan: "Arbetslösheten bland kommunalarbetsförbundets medlemmar är mer än 7 000 högre i januari i år än samma månad i fjol. Därmed slår arbetslösheten bland medlemmarna i detta LO-förbund rekord."

Därmed har ännu en pratbubbla eller, om man så vill, ballong spruckit.

Efter regeringsskiftet på hösten 1982 talade företrädare för regeringen mycket storordigt om att reformarbetet skulle återupptas, och sedermera har man talat om att man skall gå från "kontantlinjen" till "arbetslinjen". Nu har det blivit tvärtom, konstaterar LO-tidningen och ställer frågan, hur regeringen har råd med denna hopplösa slösaktighet. Sett i det perspektivet är det att beklaga att socialdemokraterna och arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon ändrade i de direktiv som från dåvarande arbetsmarknadsministern Ingemar Eliasson hade getts till den parlamentariska AMS-utredningen. Där hade man bl. a. i uppdrag att förutsättningslöst utreda frågan och försöka hitta nya vägar för att framgångsrikt bekämpa arbetslösheten och främja sysselsättningen. Men se, det fick man inte göra.

De frågor som nu inställer sig är: Vad är det för Columbi ägg som regeringen tror sig ha funnit? Vilka lösningar är det som arbetsmarknadsministern tror sig sitta inne med, eftersom man har förhindrat ett sådant fullödigt och nödvändigt arbete inom utredningen? Ja, läser vi i budgetpropositionen, hittar vi inte ens försök till framförhållning. Det är ett traditionellt tänkande och en ganska defensiv hållning till de svåra problem som det här rör sig om. Nu börjar ropen utifrån kommuner, från fackliga

organisationer och från många arbetsgivare att bli både höga och tydliga.

De problem som vi har på arbetsmarknaden i Sverige är förvisso stora, och det blir ett tungt arbete att bemästra dem. Därför måste vi vara öppna för möjligheterna att finna nya vägar, inte för att rasera en aktiv arbetsmarknadspolitik. Men jag tror att vi måste lära oss att inse att arbetsmarknadspolitiken har sina begränsningar och, som det ofta sagts i debatten, att den aldrig kan bli annat än ett komplement. Den kan aldrig ersätta en sund näringspolitik och en stabil samhällsekonomi, som är grunden för en väl fungerande arbetsmarknad. Därför borde vi vara öppna för nytänkande. De 15 à 20 miljarder kronor som går till vårt arbetsmarknadsverk är ändå pengar av den storleksordningen att vi måste fundera över nya vägar och nya möjligheter.

När jag i dag i en tidningsrubrik läste "Nya grepp i kampen mot arbetslösheten", blev jag självfallet mycket intresserad. Vad handlade det om? Jo, Norrköpings kommun har begärt hos regeringen att själv få disponera statliga bidrag på ca 165 milj. kr. Det är de pengar som betalas ut varje år till kommunen för sysselsättningsskapande åtgärder och direkt kontantstöd till de arbetslösa. Kommunen vill gå fram på nya vägar för att tackla arbetslösheten. De gamla är förlegade, säger man i Norrköping. Men för att kunna göra detta vill man få disponera det som kommunalrådet i Norrköping kallar "det passiva arbetslöshetsunderstödet".

Arbetsmarknadsstyrelsen har nu beslutat om förändringar i förmedlingsarbetet. Det gäller bl. a. förenkling av regler för kontant arbetsmarknadsstöd och beredskapsarbeten och delegering av rätten att besluta om beredskapsarbeten. Allt detta är gott och väl och ett steg i rätt riktning. Norrköpings initiativ pekar på att det vore värt att pröva en längre gående decentralisering. Vinsterna skulle bl. a. kunna ge en möjlighet att omfördela resurser från den centrala administrationen i AMS ut till arbetsförmedlingarna.

"Vad rätt Du tänkt --- kan ej av tiden härjas", skrev Viktor Rydberg en gång. Men sanningen är att det kan "härjas" av byråkratin. Ett kommunalråd i en annan kommun har enligt tidningsuppgifter skrivit till civilministern och klagat över reglerna för statsbidrag till ungdomslagen. Han kallar dem ett administrativt missfoster som kan göra även en härdad byråkrat förtvivlad. Jag tror det vore bra att läsa in till protokollet ett exempel han ger på den kanslispenska av i dag som en av reglerna när det gäller ungdomslagen har inspirerat till.

"En ungdom som anvisas i ungdomslag på något av ovan nämnda sätt har rätt till ersättning med 100 kronor per dag från anvisningstillfället, fram till den dag man hittat lämpligt arbete. Från anvisningstillfället till den dag de faktiskt börjar arbeta skall de anses anställda, men de 100 kronor per dag de får är ej ersättning för utfört arbete, och skall ej ingå i underlaget för lagstadgade arbetsgivaravgifter men väl för avtalsenliga arbetsgivaravgifter."

Fru statsråd! Plats för språkvård inom statsförvaltningen!

Med Norrköpingsförslaget skulle det kanske bli enklare och smidigare,

men helt säkert är det inte. Det finns byråkrati och kanslisvenska i kommunerna också.

Herr talman! Vi är naturligtvis alla mycket intresserade av att se hur systemet med ungdomslag kommer att fungera. Riksdagen har begärt en utvärdering, och vi har från folkpartiets sida begärt att i den utvärderingen också skall ges besked om i vilken utsträckning ungdomarna i arbetslagen har anvisats reguljärt arbete och vad som har hänt med dem som fyller 20 år. Vi har uttryckt våra farhågor för den "inlåsning" i den offentliga sektorn som ungdomslagen kan komma att leda till. Det är angeläget att få veta vad som händer med ungdomarna i ungdomslagen. Det kan finnas anledning att instämma i det tack som arbetsmarknadsministern riktat till den grupp som nu har haft att hantera verksamheten i inledningsskedet. Däremot tror jag att det är för tidigt att tacka regeringen.

Frågan om ungdomslagen i det korta perspektivet får vi tillfälle att diskutera här i kammaren om några veckor med anledning av de interpellationer som framställdes i förra veckan, och jag har förhoppningen att arbetsmarknadsministern under denna tid har chans att justera eventuella oklarheter och missförstånd som kan råda. Jag ser fram emot en positiv redovisning från arbetsmarknadsministern i den interpellationsdebatten.

Slutligen, herr talman! Regeringen har inte kunnat infria sina löften från valrörelsen, och budgetpropositionen är ett dokument över att man inte klarar en politik som håller nere arbetslösheten. Vad värre är: Budgetpropositionen ger inget besked om hur regeringen har tänkt sig klara en hög och god sysselsättning i framtiden. Därför är det både förpliktande och uppfordrande att vi här i riksdagen under behandlingen av regeringens förslag försöker åstadkomma de förbättringar som krävs.

Anf. 91 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Att arbetslösheten i landet är hög är inget nytt. Vårt land har under de senaste åren haft en permanent massarbetslöshet, en arbetslöshet som drabbat bl. a. ungdomen mycket hårt och som lett till att många människor slagits ut både från arbetsmarknaden och socialt.

Vid årets slut var 147 000 människor öppet arbetslösa, och många tusen var föremål för, som det heter, arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det finns olika sätt att redovisa arbetslösheten eller, med andra ord, vilka man anser är utan arbete. Om detta hade vi i veckan en debatt mellan arbetsmarknadsministern och Carl-Henrik Hermansson. Jag tänker inte närmare beröra den debatten. Intresserade kan ju ta del av protokollet. Men jag vill understryka vad som där sades, nämligen att det procenttal, 3,5 %, som brukar användas inte ger en rättvis bild. Man måste nog ge landshövding Hagnell rätt, när han anser att det totala antalet arbetslösa uppgår till närmare 800 000, vilket skulle motsvara 17-18 % av antalet arbetsföra personer.

Regeringen räknar med en viss ökning av sysselsättningen, och det skulle innebära en lägre arbetslöshet framöver. Nu motsägs detta i andra bedömningar. Företagen räknar med en ytterligare nedgång i sysselsättning-

en under första halvåret 1984, och inom fackföreningsrörelsen finns en stark oro för den nuvarande utvecklingen.

Oavsett hur man räknar, hur man använder siffror och statistik om ett förhållande som råder på arbetsmarknaden, avspeglas inte den situation som olika grupper av människor befinner sig i samt de problem som dessa människor har att brottas med. Vi har också de regionala skillnaderna, som man visserligen får fram genom de länsvisa rapporterna men som slutligen hamnar i redovisningen för hela landet.

Självfallet är arbetslöshetens gissel lika hårt och kännbart, oavsett var man bor i landet. Därom behöver vi väl inte tvista. Men man kommer ju inte ifrån att vissa regioner drabbas hårdare, att arbetslösheten hotar bygdens fortbestånd genom den allmänna servicens försämring och genom en avsaknad av medvetna åtgärder.

Som exempel på särskilt drabbade kommuner kan nämnas inlandskommunerna i Norrland. Min egen hemkommun Dorotea har under de senaste åren stadigt legat på en öppen arbetslöshet på 9–10%. Då ställer man frågan: Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att förändra den situationen? Kommer regeringen även fortsättningsvis att hänvisa till devalveringen, till högre vinster för främst exportföretagen, till återhållsamhet i lönekraven – till att detta skall förbättra situationen och ge människor i dessa regioner ett arbete? Skall regeringens politik även i fortsättningen bygga på en obegränsad tro på marknadskrafternas förmåga att lösa problemen, eller överväger regeringen någon form av ingripande eller försök till styrning och påverkan av en utveckling som har lett till att arbetslösheten bara blivit större?

Bland de arbetslösa finns grupper som har det särskilt svårt. De handikappades situation på arbetsmarknaden blir allt svårare. Många gånger kan det vara så att de handikappade haft ett jobb och där blivit handikappade på grund av den teknik som använts och den arbetsmiljö som de tvingats arbeta i. Dessa människor gör en bitter erfarenhet av det svenska välfärdssamhället den dag de hänvisas till passivitet, sociala bidrag och förtidspensionering. Man har många gånger, inte minst från regeringshåll, betygat viljan om att slå vakt och värna om dem som har det sämst ställt i samhället. Sådana intentioner måste i allra högsta grad gälla den här gruppen och resultera i konkreta handlingar. Men så är ju inte fallet. Regeringen föreslår en begränsning t. ex. av antalet lönebidragsanställda.

Situationen för de lokala rehabgrupperna är också skrämmande. En sådan grupp skriver i ett brev att vi alltmer diskuterar pensionering i fall där betydande restkrafter finns kvar hos patienterna och att man i ett gynnsammare arbetsmarknadsläge mycket väl skulle kunna tänka sig en fortsättning av arbete i någon form. Det är ju högst otillfredsställande att människor pensioneras på grund av brist på arbete. Men detta är en bister realitet. Det tar bort yrkesrollen från människor och deras skaparlust, och en del av deras livsglädje. Rehabgrupperna kommer på det sättet att bli ett organ för pensionering av människor, vilket knappast kan stämma med namnet.

Jag har velat nämna de här problemen – att det bland de arbetslösa finns grupper som har det särskilt svårt – och där får man inte tveka med att vidta åtgärder.

Herr talman! Under det senaste decenniet har den offentliga sektorn och dess utformning diskuterats och ifrågasatts. De borgerliga regeringarna utmålade den offentliga sektorns tillväxt som en av de viktigaste orsakerna till att landets ekonomi haltade. Man lade fram rader av s. k. sparprogram som angrep viktiga delar av den offentliga sektorn. Detta kritiserades hårt av socialdemokraterna inför valet 1982. Man sade sig vilja sätta stopp för den borgerliga svångremspolitiken och ersätta svångrem med svångrum. Men vad har hänt! Ja, den socialdemokratiska regeringen satt inte många dagar innan den visade sig vara anhängare av samma ekonomiska synsätt som de borgerliga regeringarna. Senare har preciseringar gjorts, där man säger sig inte ha råd med en utbyggnad av den offentliga sektorn förrän den "konkurrensutsatta" sektorn har utvecklats. Man ser alltså den offentliga sektorns åtaganden som en kostnad och inte som ett verktyg att förändra och utveckla samhället.

Vi anser att den offentliga sektorns socialt och samhällsekonomiskt viktiga delar bör byggas ut och att en sådan utbyggnad är ett medel att minska arbetslösheten och på sikt rätta till den svenska ekonomin så långt nu detta är möjligt med nuvarande makt- och ägarförhållanden. När man i dag diskuterar arbetslösheten och de åtgärder som vidtas talas det ofta om arbete eller utbildning. Det finns ju människor som vandrat mellan olika utbildningsställen. När man har fått en utbildning i ett yrke finns det inget arbete, och då erbjuds man en annan utbildning, osv. Det finns alltså människor som har utbildats i en mängd olika yrken men som fortfarande inte har fått ett arbete, bortsett från vissa kortvariga AMS-arbeten. Valet skall väl inte stå mellan arbete och utbildning, utan det måste handla om en utbildning för ett arbete. Det senare ställer ett högre krav på arbetsmarknadsutbildningens organisation och inriktning än vad som i dag är fallet.

Sammanfattningsvis menar vi att en rad förändringar i arbetsmarknadspolitiken måste genomföras. Arbetsmarknadspolitiken måste knytas till en ny industripolitik och till utbyggnaden inom den offentliga sektorn. Den måste aktivt utveckla människors kompetens inför det nya industrisamhället i stället för att som nu alltför mycket tjänstgöra som förvaringsplats för växande kategorier människor, vilka den kommersiella ekonomin utdömt som överflödiga.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, sätta punkt för den allmänpolitiska debattens första dag med att tacka arbetsmarknadsministern för närvaro till slutet av dagens debatt.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Nr 71

8 § Kammaren åtskildes kl. 23.52.

Onsdagen den
1 februari 1984

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert